





~~H. 4.~~ EX BIBLIOTH.  
NATIONIS HUNGAR.  
VITEBERG.  
V. 125. —  
SIGNAT. MDCCCXIII.

H 8.



*Vater, Christian*

INSTITVTIONVM  
 MEDICARVM  
 PARS QVARTA  
**HYGIENE**  
 SVCCINCTIS APHORISMIS  
 COMPREHNSA  
 ET  
 IN VSVM STUDIOSAE IYVENTVTIS  
 EXPLICATA.

---

VITEMBERGAE,  
 ANNO M DCC XXIII.

---

Ex OFFICINA AVGVSTI KOBERSTEINII.



ARTIS THERAPEUTICAE  
MEDICINAE  
Pars Quarta  
**HYGIENE**

**SYNGNOSIS APHORISMIS**

IN USUM STUDIOSAE IUVENVTIS

LEIPZIG 1794  
EX LIBRATA  
HANC ADO MUSEUM ANTIQVARIUM  
ANNO MDCCXCVII  
EX OFFICINA WILHELMI KÖNIGSBERGER  
ALFREDI BOETTNERII, NON SINE  
PARENTI SPONSIORUM HONORABILISSIMORUM  
DIGNISSIMORUM ET HONORATISSIMORUM  
HABITANTIS IN HUIUS REIPUBLICA ET EX PRAESIDIIS  
IN HUIUS REIPUBLICA MEDICINAE  
ET HUIUS REIPUBLICA NON SINE  
1794





INSITVTIONVM MEDICARVM

PARS *QVARTA*

HYGIENE,

H. E.

ARS SALVTARIS ET INFALLIBILIS,  
SANITATEM HOMINIS AD SENECTVTEM  
INTEGRAM CONSERVANDI.



**H**si quidem nihil praestantius, nihilque utilius et iucundius nobis in hac vita, **DEI** munere, datum esse, quam sanitatem, quilibet facile intelligit; pauci tamen reperiuntur, qui thesauri tam pretiosi debitam, ea, quae par erat, industria et sollicitudine, rationem et curam habent, aut, quae sanitati conducunt, eligere, quae vero nocere possunt et solent, in tempore avertere discant. Atque haec ratio est, quare adeo multi morbis tam variis corripuntur, imo, antequam fere aegrotare se sentiunt, per mortem inopinatam abripiuntur, vitaeque istum terminum, quem alias per naturam assequi poterant, non attingant. Eum in finem partem quandam specialem Medicinae, *hygiēnem* dictam, Fundatores Artis nostrae sapienter constituerunt, in qua separatim et ex professo, quomodo sanitas adhuc integra, mediante sola *Dialecta*, i. e. usu sex rerum non naturalium, ita dicta-

A 2

rum,



rum, (e quibus corpus humanum non quidem constat, tamen conservatur) docetur. Haec igitur diaeta, qua prudentia institui et dirigi debeat, nunc videbimus.

## CAP. I.

DE

## DIAETA

AD SANITATEM CONSERVANDAM  
NECESSARIA IN GENERE.

## THES. I.

**E**A omnino voluntatis Divinae, imo et charitatis Christianae, quae a se ipsa incipit, prima lex est, ut quilibet hominum sanitatem suam, tam pretiosum thesaurum, Dei munere gratis acceptum, omni cura et industria, tanquam bonus oeconomus, conservare studeat. Ita enim ab animantibus brutis et mutis, nihil intelligentibus, fieri videmus, quod, quae ad sustentationem suam necessaria habent, prosequantur, ea vero, quae ipsis nocitura videntur, declinare conentur: Quanto magis hominem, ratione praeditum, id decere putemus: *Non minor est virtus, sanitatem adhuc praesentem conservare, quam labefactatam & amissam restituere.*

THES. II. Quandoquidem vero quid salubre, aut insalubre, vel noxium sanitati hominum sit, ob ingen-tem hominum diversitatem in genere definiri nequeat, ideoque quilibet naturam, temperamentum et constitutionem suam nosse, aut a medico addiscere debet, ut in casu necessitatis suus ipse medicus esse possit, et intelligere, quid eligere, vel fugere debeat? an e. g. aer frigidus, vel calidus, victus humectans, vel exsic-

cans,



cans, motus fortior, vel moderatior, somnus longus, vel brevis conducant? quo etiam tempore, ordine, et modo singulis, quibus ad vitam bene ducendam egeamus, uti expediat.

THES. III. Ante omnia ergo observandum, quod *omne nimium, quamvis per se optimum, naturae et sanitati nostrae sit inimicum*; monente iam tum Hippocrate II. aph. LI. In corpore enim nostro, tanquam machina divina hydraulico pneumatica, a Creatore nostro omnipotentissimo primitus facta, nihil impetuose, nihil tumultuarie, sed omnia *κατὰ τάξιν καὶ εὐχρημοσύνην* fieri debent. In naturali etiam statu omnes digestiones, secretiones, nutritiones, augmentationes, transmutationes, et multiplicationes, non nisi elegantissima harmonia, ordine et modo peraguntur, ut omne excessivum, sive quantitate, sive qualitate, et modo tale, motus illos harmonicos turbet, et sic necessario sanitatem maxime laedat; Econtrario, quae sensim, successive, et paulatim, decenterque fiunt, iuvant.

THES. IV. Ideo quoque *omnes mutationes subitaneae minus tutae et valde periculosae sunt*: Eodem enim modo harmoniam et symmetriam omnium actionum vitalium animaliumque perturbant, interrumpunt, modo fortiores, aut debiliores et irregulares efficiunt; Ita sola mutatio aeris subitanea et frequens, nullo etiam habito respectu sive ad caliditatem, vel frigiditatem, humiditatem vel siccitatem, universae naturae, quae salutum non amat, est inimica et destructiva; multo magis, si ab uno contrario ad alterum transitus contingit.

THES. V. Hinc etiam *longo tempore consueti, licet non adeo bona, in diæta non simul et semel, sed lente et successive solum mutare vel omittere convenit*. Quoniam con-



6 DE DIAETA AD SANITATEM CONSERVANDAM

svetudo est altera natura. Per crebrum enim usum alimentorum, exercitationum, aliarumque rerum, corpus iisdem adaptatur, et ita disponitur, ut nullam exinde laesionem sentiat, modo non in excessu, vel defectu peccetur. Hinc, qui a teneris laboribus gravioribus, cibis durioribus, frigori, aliisque adsveti sunt, eadem facilius ferunt, a contrariis vero manifeste laeduntur.

THES. VI. Notanter vero monuimus, ne diutius adsveta subito & semel mutantur aut omittantur: Saepe enim homines, rebus etiam pessimis, absurdis, ac valetudini minus proficuis, ita sensim assvescunt, ut ad tempus quidem aliquod nihil mali exinde sentiant, sed nihil sentientes multa tamen mala, et maturam senectam, mortemque ipsam sibi fabricent.

THES. VII. *Optimam tamen sanitatis conservandae regulam quilibet prudens, suaeque naturae gnarus, desumere potest ex iuvantibus et nocentibus;* quando scilicet prudenter observat, quid natura ipsius ferat, quid ferre recuset? Siquidem alimenta, motiones, vigiliae, aliaeque res naturales, quae uni profunt, alteri nocent, ob diversas, uti antea iam dictum, naturas, temperamenta, aetates, consuetudines, aliasque circumstantias.

THES. VIII. Notabile et hoc est, quod *res multis alias noxiae, ab aliis cum prudentia quidem et modice usurpatae, minus noceant;* Id quod rursus a diversa istorum utentium natura, constitutione, consuetudine, et modo utendi dependet. Hoc sensu etiam recte dicitur, quod *sanis omnia, sive alimenta, sive alia, ad diaetam pertinentia, sint sana;* modo recte utentes inveniant.

THES. IX. Imo ex his fluit, quod *homo sanus et vegetus, legibus diaeteticis nimis rigorosis et scholasticis se adstringere hanc opus habeat, quin potius variis vitae generibus,*



ribus, si opus, sese assuescere possit. Ita enim plerorumque hominum conditio fert, ut non uno eodemque loco, in uno eodemque aere vivere, iisdem alimentis, potulentis, aliisque frui possint. Ea intentione latinus noster Hippocrates saepe prudenter monuit, *ut homo sanus, qui bene valet, et suae spontis est, nullis se legibus dieteticis obligare necesse habeat, quin potius varium vitae genus sine noxa eligere possit; modo ruri esse, modo in urbe, saepius in agro, imo navigare, venari, et sic porro.*

THES. X. Hisque ita praecognitis patet, quo jure dicatur, quod *medice vivere sit optime vivere*; scilicet si vita non secundum regulas cerebrinas, scholasticas, sed secundum rationem, usum, et experientiam rite instituitur, uti etiam nunc ex sequentibus capitibus patebit.

## CAP. II.

DE

AERIS REGIMINE AD TVENDAM  
VALETVDINEM MAXIME NE-  
CESSARIO.

THES. I.

**P**rimum omnino locum inter res illas, ad sanitatem vitamque conservandam necessarias, merito aer obtinet, cujus tanta hic est necessitas, ut ne per momentum quidem sine eodem; salva esse queat. Reliquis tamen ad vitae sustentationem non minus necessariis, nimirum cibo et potu, somno, motu et quiete, excretionibus suetis, ad aliquot dies, si necessitas postulat, carere possumus. Ubicunque enim locorum sumus, ille non solum immediate nos ambit, sed continuo per inspirationem et transpirationem ad intima usque penetrat,

Aeris regimen maxime necessarium.



netrat, humoribus omnibus sese miscet, consequenter pro sua temperie et qualitate, eosdem quoque alterat, modo resolvit, modo condensat, calefacit, vel refrigerat, exsiccat vel humectat. Paucis: *Aer vitae et morborum autor est: Qualis aer, tales necessario sunt constitutiones hominum.*

Ratione  
qualitatum.

THES. II. In universum quidem sanitati conducit aer purus et serenus, non nimis calidus, neque frigidus, humidus vel siccus, sed temperatus, nullisque qualitatibus et effluviis noxiis, malignis refertus. Talis enim omnibus temperamentis, aetatibus et constitutionibus, non solum sanis, sed etiam morbosis et valetudinariis prodest, motum sanguinis et reliquorum humorum in harmonia sua conservando, digestiones et secretiones egregie promovendo; consequenter alacritatem et vigorem in omnibus actionibus conservando. Tamen quoque sciendum, quod, pro ingenti hominum diversitate, aliis aer plus minus calidus, vel frigidus, humidus, vel siccus, tenuior, vel densior conducatur; Quod quidem multi distingvere sibi applicare nesciunt, a Medicis tamen, harum peritis, facile addiscere possunt. Ab omnibus vero, quantum fieri potest, fugiendus est aer nimis crassus, nebulosus, squalidus, impurus, multis effluviis heterogeneis, fermentabilibus, putridis, contagiosis repletus: quippe quo mediante eadem necessario impuritates et inquinamenta ad intima corporis deferuntur, cum sanguine et reliquis humoribus miscentur, unde nihil, nisi varias turbas, mutationes et corruptiones in iisdem oriri, quilibet facile intelligit.

Ratione an-  
ni mutatio-  
num.

THES. III. Atque haec potissimum observanda sunt circa mutationes anni solemnes, ubi insignes plane rotius atmosphaerae mutationes contingunt, non omnibus aequae



aeque salutare. Quo fine etiam Hippocrates L. de Aere et Locis monet, ut, qui *artem medicam recte assequi velit, ante omnia temporum anni, et ventorum rationem habeat, quantum scilicet quodlibet eorum ad sanitatem conservandam vel destruendam faciat.* Et Sanctorius: *Plures, inquit, sanitatem, quam fieri solet, ad senectutem extremam conservarent, si modo corpora sua quatuor illis anni temporibus in aequali harmonia, et pondere servarent.* Dantur siquidem temperamenta, quorum alia ad aestatem, alia ad hyemem, alia aliis temporibus melius valent; quod nisi observatur, et secundum eorum indolem diaeta instituitur, necessario valetudo periclitatur. Ita veris in his terris, si naturae ordinem servat, nec ab aliis tempestatibus accidentalibus turbatur, ea quidem indoles et bonitas est, ut calore suo moderato humores, per hyemale frigus inspissatos, sensim rursus resolvat, poros totius corporis constrictos aperiat, consequenter omnes digestiones, et secretiones promoveat. Quo respectu etiam haec anni pars apud nos salutaris habetur, sub qua corpora, alias sana, non facile laeduntur, quin potius ab impuritatibus, quas antea collegerunt, ope naturae et artis liberantur. Ideo quoque hoc tempore medicationes solennes, mediantibus thermis, acidulis, aliisque, prudenter instituuntur a cacochymicis, et feliciter succedunt. *Nulla facile aegritudine vexabitur hoc tempore, modo corpus purum habuerit.*

Temporis  
vernalis.

THES. IV. Ita quoque aestate, ubi sol diutius supra horizontem nostrum versatur, mediantibus radiis suis, successive crescentibus, et reflexis, acrem hunc magis magisque calefacit, effluvia e globo terraqueo, rursus aperto, largius exhalantia, discutit, motus vitales, digestiones, nutritiones et augmentationes, uti in omnibus

Ratione  
aestatis.

B

vivent-



viventibus, vegetabilibus et animalibus, ita in specie in homine promovet, eoque ipso sanitatem nostram mirifice conservat; si quidem naturaliter se habet, nec per frequentes tempestates turbetur, et immutetur. Vnde etiam hoc tempore plerique hominum bene valent, rarius aegrotant, et morbi chronici conquiescunt, et facilius curantur. Nihiloscilicet tamen, quoniam, uti antea iam monuimus, homines pro ingenti temperamentorum diversitate, alii ad hyemem, vel alia tempora, melius valent, ideoque non minus hoc tempore prudenti regimine opus est, ut quilibet, tanquam sui ipsius medicus domesticus, diligenter observet, quantum calor ipsi prosit, vel noceat, et secundum eam reliqua diaetae adminicula, sibi proficua, dirigat. Idque eo magis, quando, uti saepe fit, aestas nimis calida et squalida, humida vel sicca ingruit, imo contagia varia excitat, et promovet, semina morbosa, alias latentia, excitat, indeque varios admodum morbos, diarrhoeas, dysenterias, variolas, morbillos, aliaque mille mala inducit. *Intelligentibus igitur leges sanitatem conservandi scriptae sunt, quas qui negligit, negligentiae suae poenas luit.*

Autumni.

THES. V. Non minori prudentia opus est, quando autumnus redit, ubi, declinante rursus sole, aer frigidior et densior factus, humores, per aestatis fervorem nimium saepe resolutos, successive iterum condensat, poros totius corporis constringit, et sic calorem sanguinis ad interiora magis cogit, eoque ipso tonum ventriculi, et reliquorum viscerum insigniter corroborat; unde sanguinei, cholericus, calidiores, hoc tempore melius, quam aestate, valent, si caetera quoque paria fuerint. Sed tamen etiam hoc tempore variae mutatio-

nes



nes atmosphaerae a causis extraordinariis contingunt, ita, ut modo nimis tepidus, et humidus, modo frigidus nimium et siccus reddatur autumnus, cui deinde abusus fructuum, tum temporis maxime luxuriantium, accedit, ex quo fit, quod autumnus, in his regionibus adeo male audiat, et morbifer autumnus vocetur, cum tamen per se quoque innoxius, et sanitati proficiuus sit. Per accidens ergo nocet cacochymicis, phlegmaticis, scorbuticis, melancholicis, heclicis, valetudinariis, minus vero sanis, et diaetam observantibus. *Nulla aegritudine vexaberis autumnus, si superveniens frigus te bene vestitum invenierit, et caetera paria fuerint.*

THES. VI. Eodem fere modo se res habet cum tempore et aere hyemali, ubi propter declinationem solis maiorem, et radios eius debiliores, humores nostri magis magisque condensantur, pori corporis totius et vaporum angustiores redduntur, ex quo, modo nullus excessus, vel abusus interveniat, non minus calor internus eorum augetur, et digestiones optime promoveantur; uti gentes boreales, prae caeteris vivaciores, in se experiuntur. *Hyeme ventres sunt calidiores, et melius digerunt. Hippocr. I. Aph. XV. XVIII.* Conducit proinde hyems magis iuvenibus, et viris sanguineis, robustis, quorum vigor, et calor intestinalis, a frigore non facile suffocatur, quin potius augetur; e contrario vero nocet temperaturis frigidioribus, phlegmaticis, serosis, scorbuticis, calorem ipsorum, alias debilem, suffocando, digestiones et secretiones inhibendo, unde multi in illis morbi oriuntur, eoque magis, si iam tum semina morborum fovent, nec debito diaetae regimine utuntur.



Ratione mu-  
tationum  
aliarum.

THES. VII. Sed non solum quatuor illis solennibus anni temporibus, quin etiam singulis saepe mensibus, imo septimanis et diebus aer, et cum eo temperamenta nostra mutantur. Quemadmodum tribus veris partibus, nimirum vere novo, adaucto, et praecipitante; ita etiam reliquis anni temporibus, et temporum istorum partibus, mensibus, et diebus, novae mutationes aeris fiunt, eaeque saepe, admodum contrariae, unde fieri non potest, quin tot quoque temperamentorum innovationes et alterationes immediate contingant; consequenter plurimi morbi, etiam in optime sanis, generentur, nisi prudenti regimine avertantur. Quod tamen multi scientes intelligere nolunt, qui, grassantibus licet morbis communibus, popularibus, et sporadicis, causam solum in alimentis, aliisque rebus obviis quaerunt, neglecta prorsus aeris correctione et regimine; ex quo etiam fit, quod multi mortis rapina fiant, antequam eius causa primaria et genuina reperitur. *Vulgus tantum videt, quae ante pedes sunt, sed prudentioribus tela praevisa minus nocent.*

Ratione  
ventorum  
diversorum.

TH. VIII. Huc etiam pertinent venti, aeris nempe commotiones fortiores et impetuosae, per se quidem utilissimae, et quasi scopae, quibus atmosphaera nostra ab effluviis impuris, heterogeneis et noxiis ventilatur, et mundificatur, ut communi etiam proverbio dicatur: *Melius est, quemcunque ventum, quam nullum habere.* Quoniam vero tales, propter impetum et motum rapidissimum, eo intimius per omnia corporis spiracula penetrant, cum omnibus humoribus intime se miscent, et consequenter effluvia sua, minus saepe temperata, salina, sulphurea, fermentabilia, putrida, contagiosa secum ducunt, quae sane moderandi, temperandi, et quocumque modo arcendi, rursus magna circumspectio requiritur. Hinc venti



venti orientales nimis tenuous, calidi et sicci, mediantibus locis et habitaculis magis temperatis et humidis; e contrario occidentales humidi et frigidi, locis altioribus, radiis solaribus magis expositis, nec non suffumigiis exsiccantibus; pariter australes nimis humidi et tepidi, itidem suffumigiis et alimentis exsiccantibus; boreales vero nimis sicci et frigidi, rebus humectantibus et calefacientibus moderantur et corriguntur.

THES. IX. Praeterea quoque regionum, locorum <sup>Ratione regionum et locorum.</sup> et aquarum, ubi habitamus, rationem habere necesse est. Non enim omnium eadem est conditio, natura et temperatura. Terræ et loca alia orienti, vel occidenti, meridionali, vel septentrionali plagae magis patent, indeque ventis eorum, natura et qualitatibus diversis, liberum transitum concedunt, ex quo, uti modo vidimus, ingentes atmosphaerae mutationes, diversis temperaturis plus minus salubres, vel noxiae fiant, necesse est. Pariter terrae aliae, plus minus siccae, vel humidæ, profundæ, vel montosæ, mineralibus variis refertæ reperiuntur, e quibus rursus variæ admodum exhalationes, atmosphaeram, et consequenter temperaturam hominum varie immutantes & disponentes oriuntur. Imo aquae ipsae, quibus in vita humana carere nemo potest, aliae plus minus purae, tenuous vel crassae, graves vel leves et molles, palustres, e locis profundis vel montanis scaturientes, stagnantes, vel praeterfluentes, salinae, nitrosae, vitriolicae, aluminosae, vel sulphureae, metallicae, aliisque diversissimis effluviis, turgidae reperiuntur. Quarum omnium nisi prudens selectus, correctio, purificatio, et applicatio habeatur, sanitas tot diverforum hominum conservari plane nequit. Quae quidem omnia imprimis a Medicis et Physicis prudenter observan-



servanda, ut, cum in locum et regionem, sibi alias incognitam, pervenerint, pericula tamen timenda, quae et quomodo avertenda et corrigenda sint, iudicare possint, non minima artis suae gloria, suique existimatione. *Adco magni momenti res est, aeris mutationes rite iudicare, distingvere, et quae ex illis uniuscuiusque sanitati et vitae proficua vel noxia esse solent, praevidere posse.*

## CAP. III.

DE

ALIMENTORVM REGIMINE  
NECESSARIO.

## THES. I.

Ciborum regimen.

Ratione qualitatum.

**N**unc tamen quoque dispiciendum, quo quantoque victu, quo tempore et modo quilibet, ad valetudinem tuendam non minus necessario, uti debeat. Quoniam enim alimenta in succum et sanguinem, ipsiusque corporis nostri substantiam immutantur, fieri non potest, quin pro sua indole et usu etiam sanitati ipsius profint, vel noceant; Cumque hominum tam diversorum temperamenta, texturae, habitudines, et idiosyncrasiae infinitis fere modis variant, quilibet etiam facile iudicare potest, quod unus idemque cibus, *etiamsi optimus, tamen non omnibus subiectis aequè conveniat.* Ipsa ratio dicitur, quod temperaturis ficcioribus conducant magis alimenta humectantia, frigidis calefacientia, calidis refrigerantia, langventibus confortantia, et sic porro. Supra iam notavimus commune proverbium: quod *sanis omnia sint sana*; id quod tamen cum grano salis accipiendum, quando scilicet debita quantitate, tempore, modo et loco, adhibentur. Omnino cibus, etiam durus, et difficilis coctionis, item acidus, austerus, flatu-



flatulentus, in parca quidem quantitate, cum appetitu forti, motu, aut consuetudine sumptus, minus nocet, imo facilius digeritur, quam mollissimus et optimus, cum nausea scilicet, et praeter consuetudinem, vel in maiori, quam par est, quantitate, nec non minus decenti modo et loco usurpatus. Alias tamen et in genere omnino cibi facilis digestionis et boni succi, in debita quantitate, tempore, et modo sumpti, prae caeteris sanitati magis conducunt. Nihil vero sanitati magis nocet, quam si, Simplex cibus est optimus cibus. quae prava est consuetudo, cibi plane contrarii, acidi, austeri, falsi, saccharati, melliti, fermentabiles, flatulenti, adstringentes, et laxantes, uno eodemque tempore, prandio vel coena, assumuntur, iique in larga satis quantitate, ubi sane fieri non potest, quin inaequalis eorum digestio, et inter eam varii motus peregrini, indeque chymus, chylus, et sanguis vitiosus generetur. *Qualis enim cibus, talis chylus, qualis chylus, talis sanguis, qualis sanguis, talis sanitas.* Quibus autem hae admonitiones inutiles et supervacaneae videntur, quando iisdem cibi toto die utuntur, vel potius abutuntur, illi in fine experiuntur, cuius doni fuerint, quando eo graviore intemperantiae suae poenas, a morborum variorum insultibus luunt.

THES. II. Proinde etiam alia requisita et imprimis Ratione Quantitatis. debita quantitas, ciborum assumendorum, observanda, eaque secundum temperamentorum, aetatum, vitae generis, aliarumque circumstantiarum diversitatem, mensuranda & determinanda. Ita notum est, quod hyemali tempore, ventres hominum sanorum calidiores sint, propter transpirationem tum magis moderatam, indeque melius et maiorem cibi quantitatem digerant, quam aestate et aliis temporibus; si quidem caetera paria



ria fuerint. Alias optima sanitatis regula est, *nunquam cibi nimium satiari, et impigrum esse ad labores seu motiones corporis. Natura siquidem paucis est contenta.* Ita enim cibi, licet duri et difficilis digestionis, melius subiguntur, et in succum sanguinemque convertuntur. Hoc artificio tenerioris constitutionis homines, imo valetudinarii, vitam suam ad senectutem usque extendere possunt: *Hoc artificio senectus quaesita iuvatur, inquit Seneca, et senectutem non vitae faecem, sed temperantiae et prudentiae florem esse, cognoscimus.* Summa: videndum semper, quantum cuique pro habitu corporis, temperie, virium et quoque vitae generis conveniat. *Si inventa fuerit ciborum mensura, et laborum ad uniuscuiusque naturam, numerus, ita, ut nullibi excessus vel defectus fiat, inventa quoque est sanitas.*

Ratione  
temporis,  
quo cibus  
sumendus.

THES. III. Porro multum quoque refert, quo tempore cibi sumuntur, quod quidem optimum est, quo esurimus. Non opus est, ut certum adeo et definitum cibandi tempus observetur, modo ventriculus a prioribus cibis liberatus fuerit, nec aliae causae appetitum turbent, vel impediant. Perinde quoque est, an cibi semel, bis, vel plures de die sumantur, modo ventriculus, subigendis istis, satis idoneus observetur, nec ullae exinde incommoditates sentiantur. Neque adeo peccant illi, qui semel tantum in die cibum capiunt, quorum corpus alias succi plenum, viribus pollens, et qui vitam magis sedentariam degunt; tantum caveant, ne una vice nimiam copiam ingerant, ventriculum plus iusto repleant, & onerent; ex quo necessario pravae digestionis, cardialgia, flatus, tormina ventris, aliaque mala sequuntur. Communiter tamen bis, quam semel in die edere praestat, imprimis pueris et senibus,  
illis



illis quidem, quoniam largius transpirant, et maiori augmentatione opus habent; unde etiam difficilius in eandem ferre possunt, quam senes: His vero ob caloris debilitatem, viscerumque flaccitiam, quae impediunt, quo minus cibum, simul et semel largiter sumptum, subigere queant. Ita prandium largius sumptum, nihil nocet, quando coena antecedens parcior fuerit, et contra: Quando etiam per officii rationem, aliaque impedimenta, prandii commoditas et mora non conceditur, nihil impedit, quin etiam coena largior fiat, praecipue, si ventriculus bene constitutus, motio aliqua corporis adhuc conceditur, et somnus in tantum dif- fertur.

THES. IV. Non minus modus in cibando observatur Et modi cibandi. necesse est, ne cibi nimio impetu, tumultuarie, et minus masticati ingerantur. Dentibus igitur incisoriis et molaribus nos instruxit benevola natura, quibus alimenta, imprimis duriora et tenaciora, masticari et comminui debent. *Qui bene masticat, bene digerit, qui bene digerit, et egerit, ille est sanus; qui vero masticationem negligit, ille animam suam odit, uti Arabes dicebant.* Non de nihilo quoque est, quando robore ventriculi pollentes, cibos firmos et solidos in prandio vel coena praemittunt, non quod ille cellulis gaudeat, quibus cibi diversi recipiantur et digerantur, sed quoniam hac ratione maior mora, iisdem digerendis necessaria, conceditur. Quemadmodum etiam sicciores, et alvi obstructionibus obnoxii, sanitati suae magis consulunt, quando iuscula, aliaque humectantia et emollientia praemittunt, quo ipso non solum fibrarum siccitas, et strictura corrigitur, sed quoque efficitur, ut cibi duriores in tanta copia, et tam a- vide non ingerantur, simul emolliantur, et facilius di- gerantur.



gerantur. *Tanti momenti est, etiam in modo cibandi, modum servare posse.*

Ratione  
condimen-  
torum.

THES. V. Sed plurimum quoque refert, quibus condimentis cibi praeparantur. Vniversale et optimum condimentum, uti notum, est sal commune, quoniam propter naturam optime temperatam, ex alcalico et acido permistam, partes viscosas ciborum egregie abstergit, attenuat, adeoque digestionem non solum adiuvat, sed etiam secretiones promovet, putredini resistit, aliosque multos usus praestat; eo tamen abutendum non est; in quo quidem nimis multi peccant, indeque cachexiam nimis falsam, et morbos exinde quamplurimos, scorbutum, calculum, podagram, aliaque mille mala, sibi contrahunt. Eodem modo se res habet cum aliis condimentis aromaticis, pipere, zingibere, caryophyllis, cinnamomo, cardamomo, croco, mace, item saccharo, aceto, succo citri, limonum, et multis aliis, quae omnia, si debita quantitate, tempore et modo legitimo, pro diversitate temperamentorum, & constitutionum, in usum trahuntur, omnino calorem et tonum ventriculi debiliorem corrigunt, digestionem ciborum, etiam duriorum, egregie promovent, flatum, et exinde oriunda tormina impediunt, atque sic quam maxime ad sanitatem conservandam faciunt, si caetera quoque paria fuerint.

## CAP. IV.

DE  
POTVS REGIMINE.

## THES. I.

Potus regimen maxime quoque necessarium.

Eadem porro cautela observanda quoque veniunt circa potuum genera, non tam ad nutritionem, quam



quam alimentorum diluionem, sitisque mitigationem maxime necessariae. Vnde horum quoque natura et qualitates accurate pernoscendae sunt, ut quae cujusvis temperamento, aetati et conditioni; nec non qua mensura, quo tempore et ordine cuiusvis, ad sanitatem tuendam convenient, judicari possit. Et quoniam duo potissimum eorum genera dantur, nimirum Aqua simplex et variis modis praeparata, nec non vina varia, ideoque an et quibus singula conducant, nunc videbimus.

THES. II. Diximus, potum non tam ad nutritionem, quam sitis extinctionem, deinde quoque ad ciborum meliorem diluionem, digestionem, et distributionem requiri; quo sine certe aqua simplex omnium optima videtur, ea tamen tenuis, pura, et levis, nullis partibus noxiis inquinata. Talis enim, propter partium suarum tenuitatem, flexilitatem et lubricitatem omnium optime cibos, alias in tenerrimis capillaribus, varietate contextis et complicatis vasculis, facile stagnantes promouet, nullas faeces deponit, imo potius aliunde collectas, salia peregrina acida, austera, aliaque diluit, abstergit, siccitatem corrigit, omnibusque succis vitalibus et animalibus debitam suam consistentiam largitur. Vnde etiam primaevi nostri, usque ad tempora Noae, nihil nisi aquam biberunt, eaque plerisque adhuc gentibus familiarem potum praebet. Aquae ergo potus competit temperaturis calidis et siccis, etiam scorbuticis et cholericis, viscerum tamen robore gaudentibus. Observamus toto die in Praxi, tales exinde melius valere, illorum catharros falsos, lippitudines, dolores arthriticos, passiones colicas cessare, imo appetitum augeri et omnes actiones vigere; nisi alia obstant.

Potus aquae  
simplex an  
et quibus  
conducatur,



An aquae  
frigidae vel  
calidae po-  
tus sanitati  
conducat.

THES. III. Quando disputatur, utrum aquae calidae vel frigidae potus sanitati magis conducat, nihil certi definiri potest, et debet, nisi prius distinctio inter temperamenta, aetates, constitutiones et consuetudines hominum fiat, quarum omnino aliae aquam frigidam, aliae potius tepidam, aut tantum non calidam, sed temperatam requirunt, et ab iisdem iuvantur. Ita notum est, quod bruta omnia aqua frigida delectentur, absque dispendio sanitatis. *Omne animal potum frigidum sequitur, praeter hominem.* Et quis nescit, unicum saepe haustum potus frigidi ardentius sitientes plus recreare, quam decem calidos. Paucis: Aqua simplex pura & levis, etiam si frigida, nihil nocet, quin potius prodest temperaturis calidis et siccis, cholericis, scorbuticis, tamen robore ventriculi, et reliquorum viscerum gaudentibus; tantum ut modus fervetur, nec circumstantiae aliud svadeant. Imo dantur temperamenta adeo fervida, scorbutica, biliosa, quae ab uno, vel altero haustulo Theae calidae statim inquietudines, phlogoses, haemorrhagias, aliaque mala patiuntur, quibus ergo satius est, ut ab eiusmodi potu abstineant, et aquam potius frigidam eligant. Sed tamen illi quoque maxime peccant, et sanitati suae vim inferunt, qui aquas non solum, sed etiam alius potus genera nimis gelida, imo mediante glacie et nive eo magis refrigerata, gulae tantum satisfaciendae gratia, iniurgitant, quo ipso sane calorem vitalem suffocant, ventriculi vicinorumque viscerum tonum et motum destruunt, humores omnes condensant, fibras et poros vasorum, imprimis nervorum, confringunt, consequenter debitas digestiones et secretiones ubivis impediunt, et exinde mille mala sibi contrahunt.

THES.



THES. IV. E contrario tamen dantur quoque multi, qui ab omni potu frigidus offenduntur, a tepido vero et calido manifeste recreantur. Calida enim aqua non minus, imo melius humores viscidos resolvit, abstergit, salia peregrina diluit, & per vias excretorias egregie promovet. Patet id ex infuso illo Theae et Caffee calido a Japonensibus et Chinesibus primum invento, nunc vero inter nostrates etiam maxime usitato, utilissimo et salutari, modo non abusus tam in quantitate, quam tempore et modo utendi fieret. Folia enim herbae istius Theae gaudent sale quodam volatili non nihil amaricante, optime tamen temperato, ac proinde palatui adeo grato, quod cum aqua calida extractum et dilutum, eo melius abstergit, et impedit, quo minus tonus viscerum exinde debilitetur, quin potius adiuvetur. Fructus vero ille Caffee, per tostionem correctus, et aquae infusus, gratam praeterea qualitatem subadstringentem, et tonum ventriculi roborantem largitur. Quorum loco quidem etiam plantas indigenas, habemus, quae eodem modo usurpatae, exoticarum istarum vires et virtutes suppleant, si non superant.

Potus calidus quibus conducatur.

In specie potus Theae et Caffee.

THES. V. Quoniam tamen, ob tam diversa hominum temperamenta, viscerumque constitutiones, singulis potus adeo tenuis et simplex, ad vires et robur eorum conservandum, nondum sufficere videbatur, ideo industria hominum adhuc alia artificia, aquas alias pro diversitate locorum et regionum, adeo diversas, et saepe noxias, corrigendi, et ad tutiorem earum usum praeparandi, excogitavit. E quorum numero sunt cerevisiae variae, inftar ptyssanae ex hordeo, tritico, avena, et similibus tostis coctae et compositae. Atque tales non solum, ut aqua simplex, siccitatem corrigunt, salia diluunt,

Aquae praeparatae usus an et quibus conveniat.



diluunt, abstergunt, et sic sitim egregie temperant, sed propter partes gelatinosas nutritivas, a frumentis acceptas, simul nutrimentum praebent; propter amaras vero et balsamicas lupuli additi partes, ventriculi viscerumque reliquorum calorem et tonum roborant.

Vini potus.

THES. VI. Sed tamen omnium potulentorum vires et gratiam superat vinum bonae notae, utpote quod elementis suis salinis et sulphureis optime temperatis, et cum aqueis largiter dilutis, prae omnibus aliis potulentis sitim non solum egregie lenit, sed etiam calorem et robur omnium viscerum confortat, digestiones optime promovet, spiritus vitales animalesque recreat, atque sic omnem quasi paginam absolvit. Quoniam tamen vina quoque ratione terrarum, ubi nascuntur, nec non temporum et annorum, quibus maturantur et perficiuntur, imo et ratione praeparationum, inter se quam maxime variant, nec omnia omnibus temperaturis aequè conducunt, ideoque inter ea rursus selectus habendus est, quae magis pura, et cuiusvis naturae magis proficua videntur. Prae caeteris vina Mosellana, Rhenana, et Hungarica, eaque selectiora, laudem merentur, quoniam propter partes tenuiores, optime digestas facile per vasa et viscera transeunt, caput non gravant, digestiones et secretiones optime promœvent; Cavendum autem a vino minus defaecato, recenti, austero, acido, multo tartaro, et faecibus aliis referto. Hae enim sunt semina, e quibus arthritides, podagra, calculi, ulcera, aliaque mille mala oriuntur.

Spirituum  
vinoforum  
potus an  
conveniat.

THES. VII. Pertinent huc etiam liquores spirituosi, e vino ipso, vel etiam frumentis destillati; Qui quidem praeparati, nec multis heterogeneis adulterati, propter  
sal



sal volatile oleosum et balsamicum, pauco phlegmate dilutum, in parca quantitate et debito tempore inter alimenta, et cum illis sumpti, calorem et tonum ventriculi, omniumque viscerum egregie confortant, digestiones eorum promovent, cruditates et flatu exinde relistas, corrigunt, atque sic tormina ventris, passiones colicas, diarrhoeas, aliaque mala abarcent: *Sed abusus borum liquorum efficit, ut Aqua vitae, sic dictae, saepius aquae mortis fiant.*

THES. VIII. Quod vero quantitatem in specie attinet, qua potulenta ista omnia, ne sanitati noceant, assumi debeant, ea rursus ratione temperamentorum, aetatum, vitae generum, aliarumque circumstantiarum, determinari et mensurari debet; Calidioribus enim et sicciorebus, nec non motionibus et exercitiis corporis deditis, competit omnino potus largior, et contra. In genere etiam observandum, quod liberalior nonnihil potus sanitati minus noceat, imo magis profit, digestionem et distributionem ciborum eo melius promovendo; Vnde eruditi, et vitam sedentariam degentes, saepius in defectu magis, quam excessu peccare, observantur. *Omne nimium, non solum in excessu, sed etiam in defectu commissum, naturae nostrae est inimicum, et vertitur in vitium. Medium tenuere beati: Sobrietas et temperantia est mater sanitatis: Qui temperantia se munierit, morbis non facile patet.*

THES. IX. Tempus vero bibendi definit ipsa sitis, modo non immediate ante somnum, vel inter dormiendum, et citra necessitatem, potus quicumque largiter ingeratur; Utpote quo tonus ventriculi et reliquorum viscerum nimium relaxatur, digestiones omnes turbantur, consequenter cruditates aquosae cumula-  
tur,

Cautelae  
quoad quan-  
tatem in  
potu

Et tempore  
sumendi



tur, vasa, quibus vehuntur, nimium dilatantur, aut plane rumpuntur, unde cachexiae aquosae, hydrops, apoplexia, aliaque mala infallibiliter sequuntur.

## CAP. V.

DE

## MOTVS ET QUIETIS REGIMINE.

## THES. I.

Regiminis  
huius sum-  
ma neces-  
sitas et utili-  
tas.

**S**ed tamen homo edens et bibens, sanus esse non potest, nisi etiam laboret, i. e. corpus debito tempore et modo moveat, monet Hippocrates noster Lib. I. de dietis. Cibi enim et potus non possunt nutrire, nisi prius satis digerantur, et a faecibus liberantur, deinde in succum et sanguinem convertuntur, et cum eodem per universum corpus, debito modo et tempore, distribuntur. Hae autem digestiones, depurationes et distributiones omnium optime promovent motiones corporis, utpote quibus, modo decenter instituantur, calor totius corporis, maxime excitatur, et conservatur, tonus et robur vasorum viscerumque augetur, in quo unice fanitas et vita nostra consistit. *Abstinencia et labore multi morbi curantur.* inquit Hippocr. I. c. Cui consentit Sanctorius in medicina sua statica: *Si homines, inquit, debito labore uterentur, carere possent multis medicis et medicamentis.*

Prodest  
omnibus ho-  
minibus.

**THES. II.** Conducit ergo omnibus hominibus, junioribus et senioribus: Infantes recens nati, motionibus in utero materno iam adferti, delectantur et recreantur motu mediantibus cunis et similibus; pueri et iuvenes lusibus et exercitiis variis, in hunc finem salutariter inventis; Adultis vero labores et operationes aliae, mediantibus venationibus, peregrinationibus, aliisque rationi-



tionibus debentur; Imo et senibus maxime profunt motiones, quoniam alias calor natus in iis languescere incipit, et hoc adiumento egregie adiuuatur. *Corporis exercitium est senectutis praesidium*, dicebant olim sapientes.

THES. III. Videndum tamen, et prudenter iudicandum, qualis quantusque motus cuique, pro ratione aetatis, temperamenti, virium, vitae generis, aliarumque circumstantiarum, conducat. Fortiores omnino motus conveniunt adultioribus, robustis, humoribus tamen crassis, viscidis, indeque oriundis obstructionibus vasorum et viscerum, obnoxiiis; Moderatiores vero debentur pueris, nec non temperaturis calidis, ficcis, itemque corporibus plethoricis et laxioribus, in quibus per motus corporis et animi fortiores, facile sanguinis incallescencia, ebullitio, eruptio extra limites, imo vasorum ipsorum ruptura, haemorrhagiae enormes, febres, inflammationes, aliaque mala concitantur; Senes vero ipse langvor senilis monet, quantum eorum vires valeant, et quantum ferre recusent. *Sic moderata, uti alias in omnibus, ita in hoc potissimum genere durant.*

THES. IV. Imprimis quoque videndum, ut motiones tempore convenienti instituantur: Et quidem fortiores utilius sunt, antequam cibi sumuntur; ita enim reliquiae ciborum et cruditatum eo melius resolvuntur, viae aperiuntur, ventriculus et reliqua viscera ad meliorem receptionem novi alimenti praeparantur; modo caveatur, ne corpus et humores nimium incallescant, aut statim ab incandescencia cibus potusque frigidus sumantur, quin potius mora aliqua et quies concedatur, quousque omnia tranquilla in corpore sentiantur. Nihil tamen obest, imo prodest, quando etiam post cibum sumptum motio quaedam instituat, ea tamen et

D

mode-



moderatio et blandior, ne chylicationem et reliquas digestiones turbet, quin potius promoveat; unde etiam nata est illa regula diaetetica: *Post coenam stabis, aut passus mille meabis.*

Et debito modo.

THES. V. Quod vero modum illarum motionum attinet, ille rursus omnibus aequalis praescribi nequit, modo finis et scopus motionum impetretur; Quibusdam enim sufficiunt deambulationes, cum extensione laterum; aliis alia exercitia, ratione loci, temporis, vitae generis, consuetudinis, aliarumque circumstantiarum. Pilae iusus veteribus adeo commodus et salubris semper visus fuit, ut Galenus etiam integrum de eo librum scripserit. Ita equitatio moderata, et vectio in curru, prae caeteris fere omnibus prodest, quatenus per eiusmodi succussiones, toties repetitas, non solum calor totius corporis excitatur, et fovetur, sed imprimis viscera abdominis digestoria a faecibus et flatibus, ibidem facile resistentibus, optime liberantur. Observandum tamen et hoc, ut omnia eiusmodi corporis exercitia non uno et nimio statim impetu, sed successive, secundum virium et consuetudinis rationes, instituantur, quas ipse usus et experientia docet.

Quietis usus et necessitates.

THES. VI. Atque his omnibus praecognitis, quilibet etiam facile iudicare poterit, non minus quietem, quam motionem corporis, ad sanitatis conservationem requiri; Quantum vero rursus unicuique ratione aetatis, temperaturae, consuetudinis et virium conducat, ne per motiones nimias, fortes, diuturnas, et infvetas, vires destruantur, nec tamen longiori, quam par est, quiete, humorum digestiones, depurationes et secretiones, ad vitam absolute necessariae, inhibeantur, et suffocentur, nunc e sequentibus ulterius patebit.

CAP.



## CAP. VI.

DE

## SOMNI ET VIGILIARVM REGIMINE.

THES. I.

**Q**uamvis adeo maxima motionum, ad vitam sanita-  
 temque conservandam, sit utilitas, tamen, si diuti-  
 us continuantur, aut mediocritatem excedunt, non  
 minus, ac vigiliae nimiae, corpus nostrum debilitant,  
 et sanitatem potius destruunt, quam conservant. Ea  
 siquidem corporis nostri, post lapsum miserandum, est  
 conditio, ut, nisi omnes humores in debita temperie,  
 partes vero solidae in legitima textura, situ et conne-  
 xione studiose conserventur, a quibuscunque iniuriis,  
 imprimis excessu et defectu actionum ipsarum, facilli-  
 me laedatur, et destruatur. Vigiliarum omnino, aequè  
 ac somni, tanta est necessitas et utilitas, ut sine illis vita  
 plane consistere nequeat: Vigiliarum tempore tantum  
 apparet, an vere et perfecte vivamus, an sani, vel aegro-  
 ti simus, quando sc. omnes functiones non solum vitales,  
 sed etiam animales, rationalesque strenue et prompte  
 peragimus; In somno autem, mortuorum instar pro-  
 strati, neque sentimus, neque cogitamus, ut non im-  
 merito mortis imago dicatur. Quoniam tamen per  
 continuatas vigilias, aequè ac labores nimios, aura illa  
 elastica, mediante qua omnes actiones vitales, anima-  
 lesque, unice peraguntur, tandem dissolvitur et consu-  
 mitur, ipsaque organa animalia langvescunt et flacce-  
 scunt, opus omnino erat, ut functiones, potissimum a-  
 nimales, per intervalla in somno remittant, et in tan-  
 tum quiescant, quousque aura ista elastica, seu spiritus

Somni et  
 vigiliarum  
 necessitas et  
 utilitas.

D 2

anima-



animalis, per labores et vigilias exhaustus, ex alimentis interea assumptis et digestis, restituatur et instauratur.

Illorum regimen necessarium.

THES. II. Utriusque tamen, et somni et vigiliarum, ratio est habenda, ut neque in quantitate, neque tempore et modo peccent, indeque sanitati plus noceant, quam profint: Restauratio et instauratio illa spirituum nullo siquidem alio remedio melius, quam mediante somno fieri poterat: Nullae hic sufficiunt epulae, etiam si optimae, nulla vina, licet generosissima, nulla commestatio vel compotatio, si somnus defecerit: *Somnus tranquillus est panacaea optima, ad reparandas vires, fessaque membra levanda, maxime necessaria, qua nihil utilius, nihilque suavius homini accidere potest.* Somnus enim naturalis et moderatus, non solum vires recreat, sed quoque nutrit et augmentat; motum sc. sanguinis et reliquorum moderando, caloremque praeternaturalem temperando: Imo et dolores omnes mitigat, convulsiones, deliria aliaque mala tollit. Nihilofecius tamen non minus, ac vigiliae immoderatae, sanitati quam maxime nocet; Si enim modum excedit, sensus omnes hebetat, imo mentis operationes debitas impedit, transpirationem necessariam turbat, catharris et morbis exinde oriundis quamplurimis sc. asthma, melancholiae, apoplexiae, aliisque occasionem et fomitem praebet.

Ratione quantitatis.

THES. III. Communiter quidem somni tempus septem horis includitur, siccioribus tamen, et in specie senioribus etiam longius concedi potest, nisi contraindicantia, nempe indicia catharorum, asthma, apoplexiae, aliorumque affectuum aliud svadeant: Quemadmodum etiam infantes et pueri, ob teneritatem corporis, ejusdemque augmentationem necessariam, largiori somno



mno opus habent: Aliis vero natura humidioribus, frigidis et phlegmaticis, indeque catharris obnoxii praestat, quando vigiliis et exercitiis corporis, quantum quidem vires eorum permittunt, magis indulgent, et somno breviori utuntur: *Somnus et vigiliae, si modum excefferint, malum*, inquit Hippocrat. S. II. aph. 3.

THES. IV. Quod vero tempus somno destinandum attinet, procul dubio nocturnum, ratione et experientia svadente, optimum est: Tum temporis enim absente luce solari et strepitu, quiescentibus etiam et silentibus animalibus aliis, nihil est, quod sensus nostros afficere et movere possit; consequenter spiritus aereus elasticus, in cerebro et nervis undulans, eo facilius se contrahere, et ab expansione sua quodammodo remittere potest. Imo ipsa mens nostra, quiescentibus sensationibus externis, in se quasi recedit, dum nihil rerum externarum habet, de quibus cogitet, eoque ipso et corpus et anima eo meliori quiete fruuntur. Peccant ergo graviter, nec fructum egregium somni percipiunt; qui praeter necessitatem et contra naturae ordinem, diem in noctem, et haec in diem mutant, neque somno neque vigiliis debitum tempus concedunt. Diximus autem; quando praeter necessitatem fit; alias nihil nocet, quando pueris et senibus, nec non aliis languidis, ubi imprimis nox inquieta antecessit, etiam somnus diurnus concedatur, imo commendetur.

TH. V. Modus porro dormiendi optimus consistit in decenti corporis decubitu, eoque in latus alterutrum, et contractis nonnihil cruribus; ita enim ventriculo et reliquis visceribus liberius spacium se extendendi et contrahendi, suasque digestiones eo melius perficiendi, conceditur. A decubitu in dorso diuturno viscera ista



non solum sua mole subsident, se libere movere nequeunt, sed etiam vasa premunt, et sic transitum sanguinis aliorumque succorum difficiliorem reddunt. Neque decubitus in faciem et ventrem commodus, multo minus tutus, sed morbosus est, utpote quo viscera plane extra situm suum naturalem dimoventur, nec functiones suas rite obire queunt.

Et loci.

THES. VII. Tandem locus dormitioni aptior non quidem adeo certus, ob vitae rationes admodum diversas, definiri potest: Nihilosecius tamen, quantum fieri potest, eligenda sunt loca praecaeteris aere puriori gaudentia, nullisque effluviis, imprimis aquosis, nebulosis, aliisque malignis, referta: Sanitati ergo suae quam maxime nocent, qui in locis subterraneis, cellis et cavernis vigilant, et multo magis, qui in illis dormiunt. Novimus quamplurimos, qui, alias sani, vel solo hoc errore sibi valetudinem valde morbosam, imo apoplexiam et mortem subitanam contraxerunt.

## CAP. VII.

DE

### ANIMI AFFECTIBVS RITE MODERANDIS.

THES. I.

Moderatio  
affectuum  
ad sanita-  
tem conser-  
vandam ma-  
xime neces-  
saria.

**D**lci non potest, quantam ad sanitatem conservandam, vel mutandam et destruendam, vim habent animi affectus quicunque: Neque sine ratione; Cum enim lege divina tam arctissima, tamque intima animam inter et corpus nostrum unio et coniunctio sit, ut actiones suas, imprimis sensuales, semper inter se communes habeant, et neutrum absque alterius communi-



munione operari in hac vita possit; ideo quoque, unionis et commercii istius necessitate, alterius bona et vitia in alterum transeant, necesse est. Utut enim alia et longe diversa mentis nostrae spiritualis, et alia corporis sit natura, ambo tamen medio communi, spirituum sc. animalium ministerio utuntur, mediantibus quibus anima omnes corporis motiones sensuales percipit, et secundum perceptiones istas, corpus quoque pro arbitrio suo dirigit, et movet. Testatur id experientia quotidiana, quando non solum a vitiis corporis, e.g. sola ebrietate, febribus, malo hypochondriaco, et similibus, sed et solius quoque mentis pathematibus, sine ulla corporis labe, homines alias sapientes et prudentes, redduntur fatui, deliri, melancholici. *Animo enim male affecto, fieri non potest, quin corpus etiam una laboret; & rursus animus bene affectus, vi sua, quoad fieri potest, optimum reddat corpus,* inquit Plato. Qua de re quisquis, sanitatis suae amans, id maxime operam det, necesse est, ut motus et affectus animi, quoad fieri potest, sub rationis dominio contineat.

THES. II. Sed dominari affectibus, hoc opus, hic labor est; unde etiam communi proverbio dicitur: Fortior est, qui se, et affectus suos, quam qui fortissima moenia vincit. Alias quidem, lege et ordine naturae, anima dominatur corpori, huius vero est eidem parere, et instrumenti loco inservire; Nihil tamen impedit, quo minus, propter unionem illam intimam, et mutuum commercium, alter alteri prodesse et nocere possit. Uterque ergo suum officium faciat necesse est, si harmonia et amicitia inter utrumque conservari debet. Constitutiones quidem corporum admodum diversae, aliae animam magis ad laetitiam, aliae vero

Difficilis admodum,



vero ad tristitiam, iram, et sic porro, disponunt; Et vicissim anima, affectibus suis indulgens, etiam humores mutat, perturbat, confundit, eoque ipso etiam corporis mala magis magisque exasperat, et auget. Sapiens tamen, quid agendum omittendumque sit, ex his facile iudicabit.

Eriam in  
gaudio ne-  
cessarium.

THES. III. Ita quilibet in se ipso deprehendit, quod gaudio et laetitia moderata corpus et anima mirifice recreentur. Tota tunc machina animalis in gestus iucundos concitatur, facies serena et nitida redditur, oculi splendent, os ridet, cor et arteriae celerius pulsant; quando scilicet anima ab obiectis et cogitationibus gratis excitata, spiritus quoque animales, vitalesque, consequenter sanguinem reliquosque succos promptius movet, atque sic omnes functiones, etiam languescentes, excitat et promovet. Et tamen, si modum excedit, etiam spiritus illos vitales dissolvere, humorum motus et digestiones naturales turbare, imo mortem subitanam efficere potest, uti exempla quamplurima ubivis obvia testantur. *Novi, quod nihil sit melius homini, quam lactari et facere bonum in vita sua, inquit Ecclesiastes. Sed aequam memento rebus in arduis servare mentem; non secus in bonis ab insolenti temperatam laetitia, uti monet Horatius.*

In tristitia.

THES. IV. In tristitia vero anima a rebus ingratis, noxiis commota, modo resistere easdemque avertere, modo quasi fugere, et in se recedere conatur: unde etiam spiritus et humores tumultuarie moventur, pulsus cordis imminuitur, facies pallefcit, livescit, oculi obscurantur, imo totum corpus langvescit; quae si frequentius et diutius durant, fieri non potest, quin tota oeconomia animalis pessundetur et destruat. *Tristis animus exsiccatur*



*sicut ossa, et sicut tinea vestimentis, vermis ligno, ita tristitia cordi nocet;* Ubi tamen nullum aliud remedium, quam, si causa mali removeri non potest, tantum patienter feramus, quod mutari non potest, et tanquam Christiani, sub rationis dominio meliora speremus, ea in Deum fiducia, credentes, quod spes confusa Deo nunquam confusa recedat.

THES. V. Eodem modo se res habet cum terrore In terrore. et timore, ubi anima a rebus, sibi suoque corpori maxime ingratis et noxiis, subito commota, quasi aufugere conatur, eoque ipso omnem suum in corpus influxum, et directionem spirituum fere deserit; unde, aequae ac in tristitia, et multo magis, actiones omnes corporis turbantur et confunduntur, aut plane inhibentur; Ex quo eadem quoque Symptomata sequuntur. Sed qui sapiunt, sui que temperamenti et constitutionis notitiam habent, illi etiam his malis, si non per se, animique sui constantia, tamen Medicinae ope resistere norunt.

THES. VI. Inter omnes vero affectus violentissimus et maxime noxius est Ira; ubi anima, ab obiectis valde ingratis et plane contrariis vehementer irritata, humores quoque omnes cum impetu movet, eoque ipso totam machinam suam, in varios, obiecto isto resistendi et nocendi conatus et impetus urget; unde, imprimis si modum excedit, facies modo rubescit, modo pallefcit, flavescit, vel livescit; oculi horridi, feroces et audaces, veluti delirantium et phreneticorum apparent; pulsus cordis et arteriarum modo imminuitur, modo augetur, omnesque artus contremiscunt, et, si diutius durat, febres, inflammationes, haemorrhagias, diarrhaeas et vomitus biliosos, aliaque mille mala, pro temperamentorum diversitate, inducit. Adeo, si unquam, hic

E certe



certe opus est, ut quilibet homo, ratione praeditus, etiam sub rationis dominio exorientes in se motus in tempore compescere discat. Novimus quidem, affectum hunc non omnibus aequè hominibus nocere, imo quibusdam prodesse; Id quod tantum per accidens fit; in quibus sc. humores visceri, in latibus viscerum resistantes, hac ratione commoventur, et ad exitum disponuntur. Quo sensu etiam Hippocrates l. 2. Epidem. S. IV. iram pituitosis, phlegmaticis, oboesis et stupidis minus nocere docuit: Melius tamen, nostro iudicio, sapiunt, qui affectum, sanitati tam infestum, plane non admittunt, aut, uti in statu hoc corrupto vix aliter fieri potest, interdum admissum, sub rationis dominio statim coercere, et in prima quasi herba suffocare sciunt.

In amore  
vesano.

TH. VII. Huc etiam pertinet amor ille illicitus absurdus, et quasi insanus, ubi quis personae alicuius, cuius tamen minus particeps fieri potest, desiderio nimium occupatus; circa illam sibi unice placet, de eadem continuo cogitat, indeque modo se delectat, modo contristatur, sperat et desperat; adeoque inter spem et metum neque officii sui, neque diaetae rationes habet: unde necessario omnes functiones vitales animalesque turbantur, tandemque delirium melancholicum, vel plane maniacum sequitur. Magna igitur hic rursus prudentia opus est, non solum, ut occasiones huius omnibus modis evitentur, et igniculi primi in tempore extingvantur, sed etiam, si quae humorum intemperies fomitem praebere videtur, ea subito removeatur. Cuius quidem remedia e medicina petenda sunt.

CAP.



## CAP. VIII.

DE

EXCRETIONVM NATVRALIVM  
REGIMINE.

THES. I.

**T**Andem quoque, ut valetudo integra conservetur, Excretio-  
num Regi-  
men. excretionum ratio est habenda, ut nimirum ea, quae secundum naturae leges excerni debent, debita quantitate, tempore, modo et loco excernantur; ea vero, quae utilia et necessaria, retineantur.

**Th. II.** Prae caeteris autem illis evacuationibus maxime necessaria est transpiratio, sic dicta, insensibilis, quae Quoad  
Transpirati-  
onem cor-  
poris. quamdiu homo vivit, aequae ac respiratione, ne quidem per momentum carere potest. Cum enim vita nostra unice in motu sanguinis et reliquorum humorum intestino et progressivo consistat, fieri aliter non potest, quin inter motus tales quoque partes illorum fluidae magis magisque attenuentur, resolvantur, et mediante aere incluso per universi corporis poros, ubique obvios et pervios, eiiciantur. Quae etiam ratio est, quod quotidie novo alimento et nutrimento opus habeamus, quo vero denegato, tota statim machina nostra, etiam si alias robustissima, corrumpitur, et perit. Tanti momenti res est, etiam hanc evacuationem ita moderari posse, ne vel deficiat, vel excedat, sed cuiusvis temperamento, aetati, et constitutioni conformis conservetur. Asum affirmare, tertiam, si non maiorem morborum partem per transpirationem debitam praecaveri et curari, multosque diutius in sanitate et vita conservari posse, si transpirationem magis cordi haberent; unde etiam ingeniosus

E 2



geniosus ille Sanctorius Sect. II. aph. S. I. *Si, inquit, Medicus capax additionis, vel evacuationis sensibilis, et nescit, quanta et qualis quotidie illorum sit perspiratio insensibilis, ille decipit et non medetur: Ille vero solus qui scit, quantum et quando magis, vel minus, corpus occulte perspirat, ille penetrat, quando et quantum erit addendum, vel auferendum. Quanta vero et qualis cuilibet temperamento, aetati et sexui competat, id ex omnibus circumstantiis, prudenter inter se collatis, iudicandum. Largior omnino et liberior transpiratio prodest iuuenibus, plethoricis, nec non phlegmaticis, otio et gulae magis deditis; parcius vero ficcioribus, cholericis, iuuenibus et senibus langvidis.*

Quoad al-  
vum.

THES. III. Pariter homo edens et bibens sanus manere nequit, nisi quoque faeces, ab alimentis residuas, debita quantitate, tempore, modo et loco reiciat; unde etiam communi proverbio dicitur: *Qui bene ingerit, bene digerit, et bene egerit, ille est sanus.* Ab omnibus enim alimentis, etiam optimis, in prima statim digestionem recrementa quaedam, ad nutritionem inepta, discernuntur, quae, si diutius, quam par est, retinentur, necessario putrescunt, et innumeris morbis occasionem praebent; Qua vero quantitate et tempore rejici debeant, ab aetate, temperaturae et vitae generis diversitate iudicandum. Communiter tamen homines consistentis aetatis, et sobrie viventes, semel tantum de die alvum deponere, naturale est.

Quoad loti-  
um.

THES. IV. Ex iisdem fundamentis etiam lotii secretio ad sanitatis conservationem absolute necessaria est; siquidem in secunda quoque digestionem, sive sanguificationem aliquid superflui, imprimis aquosi, serosi remanet, quod in succum et sanguinem mutari nequit, unde



unde opus est, ut tale per vias urinarias quotidie reiiciatur, & quidem in tanta quantitate, quae non solum cibo et potui, sed etiam temperamento, aetati, et constitutioni cuiusvis respondet et conducit. Alias rursus cachexiae, tumores, hydrops, aliaque mille mala necessario sequuntur.

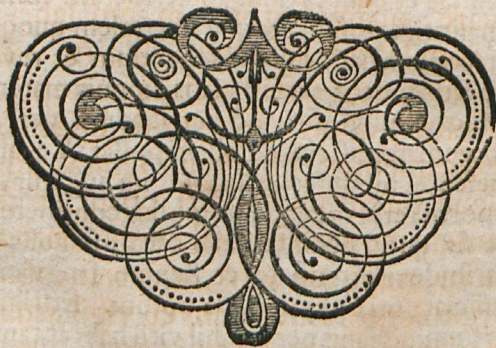
THES. V. Eiusmodi impuritates serosae et mucosae etiam in sanis per nares et fauces secernuntur. Quoad nares et fauces. Quo ipso sanguis, per caput et cerebrum, solum illud mentis nostrae, non solum pro nutritione, sed imprimis pro succo nervorum tenuissimo et purissimo ibidem secernendo, distribuendus, adhuc magis magisque depuratur, ut, succum eo puriorem ad functiones animales, imo et mentales tam necessarium praebere possit. Igitur et hae evacuationes non negligendae.

THES. VI. De caetero etiam Creator sapientissimus sexui foemineo eiusmodi texturam uteri dedit, ut foeminae adultae et conceptioni aptae, foetum conceptum in eodem nutrire possint; eoque sine talem quoque texturam et copiam vasorum advehentium et revehentium acceperunt, per quæ sufficiens sanguis maternus, et cum eo succus chylosus, ad nutriendum per novem menses foetum necessarius corrivari posset: Verum nullo foetu praesente, nihilosecius sanguis ita augetur, ut vasa ista uteri porosa et laxa eundem amplius continere nequeant, unde fit, quod per intervalla certa, singulis circiter mensibus ibidem erumpat, et fluxum sanguinis menstruum efficiat; uti e physiologia notum. Etsi igitur iste sanguis in foeminis sanis per se nihil vitii habeat, tamen, nisi exitum inveniat, sola copia et stagnatione varios in illis morbos efficit, indeque ita dirigi debet mediante decenti



diaeta, aut etiam medicina, ut eius evacuatio praeter naturam neque imminuatur, neque augeatur et depravetur.

THES. VII. Pariter Veneris usus in utroque sexu, si matura iam aetate, debito tempore, et natura ipsa duce, instituitur, omnino ad sanitatis conservationem facit, animum et corpus recreat, vasa spermatica ab onere hoc liberando, sanguinis aliorumque humorum stagnationem, incallescetiam, eruptiones inordinatas impediendo, atque sic a plurimis morbis praeservando. Sed abusus e contrario florem optimum sanguinis et iuventutis absorbit, vires totius corporis destruit, enervat, sensus omnes obtundit, visum hebetat, memoriam abolet, atrophiam et marasum senilem, aliaque mille mala inducit. *Felix ergo, qui in omnibus, etiam his naturalibus, modum servare didicit.*



NOBI-



NOBILISSIMO  
DOMINO HAENDLERO  
AUDITORI SVO DILECTISSIMO  
S. & O.

**R**ECTA incedis via, DOCTISSIME HAEND-  
LERE, quod studiorum Tuorum, quae  
per triennium haecenus in Academia no-  
stra, ea, qua decet, industria et methodo,  
tractasti, nunc rationem reddere, et, quos im-  
primis in Arte medica profectus fecisti egregi-  
os, specimine hoc publico in Eruditorum con-  
fessu demonstrare suscipis. Intelligis, quod Me-  
dicorum cura praecipua esse debeat, ut non  
minus sanitatem hominum, adhuc integram,  
conservare, quam morbis iam tum labefactam,  
magno cum labore restituere discant. Elegisti  
proinde nunc eam Artis nostrae partem, in qua  
demonstratur, quomodo vel sola Diaeta, etiam  
sine medicamentis, hominum sanitas ad feram  
usque senectutem conservari possit et debeat.  
Magni autem momenti res est, rerum illarum non-  
naturalium, nimirum aeris, aquarum, alimento-  
rum et potulentorum, somni et vigiliarum, ani-  
mi que pathematum, nec non excretionum et re-  
tentionum naturam tam diversam, recte intelli-  
gere;





gere; quae et quomodo cuiuscunque sanitati  
prodesse vel nocere possint, scire et alios do-  
cere. Quanto igitur melius est, sanitatem non  
amittere, quam amissam demum cum labore ma-  
gno et periculo vitae aegris restituere, tanto  
maiores laudem labor hic Tuus meretur. Per-  
ge itaque ea, qua coepisti, industria, sic, favente  
porro Divina gratia, magnam apud omnes gra-  
tiam, favorem et benevolentiam impetrabis;  
imo sanitatem tuam et aliorum ad senectutem  
usque integram conservabis. Id quod ex ani-  
mo precatur

TIBI

additissimus

PRAESES.



[Ms 102<sup>a</sup> =]

METHODUS  
CREDENDA.

47

f.









MEDENDI METHODUS  
GENERALIS, INFALLIBIS  
THERAPEUTICA.

## Thes. I.

Cognito hactenus iam naturali, quam pra-  
ternaturali Corporis nostri statu, restatjam,  
ut sanitatem praesentem conservare, labe-  
fadatam restaurare discamus. Utriusq;  
rationem habet Therapia, ad quam etiam  
Hygienam merito referimus, quae est ars  
per certas indicationes remedia inveniri-  
endi, isq; mediis istis sanitatem pra-  
sentem conservandi, labefactatam  
reddendi.

Therapia et  
Hygiene.

## Thes. II.

Artis igitur est, remedia apta non solum  
invenire, sed etiam rite applicare, indeq;  
requirit omnino Chedivina scientia  
et experientia instructum, qui ante  
omnia sciat 1.) an sit curandum 2.)  
quid sit curandum 3.) quomodo curan-  
dum.

Therapia

## Thes. III.

Charitatis Christianae quidem leges nulli  
auxilium denegare injungunt, nihilominus  
peius tamen cura intentum se subtrahere.

An sit curandum



consultum, ne in nobis incurabilibus opera  
 ram et oper inutiliter consumsisse vide  
 amur, aut mors fato superveniens nostrae  
 culpa vel cura tribuatur. Prognostico po-  
 tius, consilio Hippocratis, relinquatur  
 in curabile; aut si ex officio curare cogi-  
 tur Chedius se suorum remedia prognosti-  
 co muniat, et curam dantem possibi-  
 leon promittat.

Thef. IV.

Quid curandum?

Saetas ergo et morbus curantur; illa  
 conservando et defendendo; hio auferen-  
 do, quorum etiam modo fieri queat.  
 Chorro autem presente morbus despicit  
 et querat Chedius.

- 1.) quid doleat vel laedatur; exinde  
 enim natura esse des morbi op-  
 time colliguntur.
- 2.) An ex causa quadam manifesta  
 eger doleat, ut in cognitionem  
 causarum remotiorum perven-  
 at.
- 3.) a quot diebus patiatur, ut discat  
 morbi tempora
- 4.) Quo victu utatur, ut iudicare  
 possit, an morbo sit conveniens.
- 5.) An alvus, menser etofurcedant,  
 rite.





3.

Thes. V.

His praecognitis, cito, tuto, et jucunde curabit Medicus. Cito curamus, quando remedia optimis, selectissimis debito tempore, modo, et loco adhibitis causas tam remotiores quam proximiores tollere videmus, quantum sufficit fieri potest. Tardius enim curatur chronicus morbi, quam acuti; ubi vis nocet nimia mora et melancolicitas, saepe tamen etiam praecipitantia. Tuto vero curamus, quando omnibus circa imperitio, quoad temperamentum, aetatem, sexum, morbi indolem, etc. observatis, remedia proportionata, non minus violenta, neque tamen nimis blanda adhibeamus: Ita stat sapienter in defectu, quam excessu peccare: Morbo desperatis maora prope, licet periculosa, remedia debentur. Ita quoque jucunda cura est, si medicamenta, aegro grata, eaque blande operantia exhibentur: sic dandum tamen est aliquid appetitui et voluntati aegri, ne fastidium contrahamus, et natura conatum eo ipso turbemus.

Quomodo?

1.

2.

3.

Thes. VI.

Haec omnia, ut eleganter et minus tumultuarie pergantur, remedia ad normam Judicationum eligimus et applicamus. Judicatio autem est inventio et collectio remedii juxta sanam rationem, et indicant quocunque petita. Haec collectio requirit et praesupponit in Medico Rationem et experientiam. Praecipua est ratio sana, quae dicitur, quid faciendum nempe contraria contrariis esse removenda. Haec

Remedia cujuscunque curae.

Judicatio. est rei agendi informatio vel conprehensio, cognitio rei unius, et et aliorum. Signatum



4.

accedit et succurrit experientia, i.e. crebra morborum eorundemque remedium observatio, et felicissima curatio: Experientiam talem comparare sibi necesse habet juvenis medicus ex frequenti corporum visitatione, et observationum practitorum celebriorum, e.g. Dehencii, Foresti, Cratonis, Hoffii, Rosjincii, Thoneri, Simai, Tulpi, Bonetti, etc. frequentis lectione.

Theor. VII.

Indicans.  
Largum

Fundamentum vero unde ratio remedia debita colligat diximus Indicans, quod nihil aliud est, quam omne illud, quod in corpore aegro agit, suisque conservationem vel ablationem postulat. Talia sunt sanitas, et morbus ejusque cause et symptomata. In omni aegro indicante requiritur, ut in corpore existat, et manifeste auct, id est, ureat, et suadem postulet, de talentibus et occultis nulla cognitio, adeoque nulla indicatio.

Theor. VIII.

Coindicantia.

Permittentia

Utque certius et certius caret Medicus etiam respicit ad Coindicantia, Permittentia, et Contraria indicantia. Coindicantia nimirum sunt, quando plura in corpore occurrunt, quae unum idemque remedium sibi postulant. Ita, quando in aegro non solum febris addens, plethora, etas juvenilis, rotatur vitium, etc. concurrunt, eo certius et fortius vena sectionem indicant, Interdum vero Contraria quaedam in corpore occurrunt, quorum quaedam remedium indicant, non quidem directe indicant, tamen permittunt, e.g. la.



cachymia pituitosa, biliosa, vel alia non urget vena  
sectionem, non tamen impedit, quando febris acuta,  
inflammatio, plethora, etc. concurrunt. Ubi vero  
sola adsunt, pro remedij hoc vel illud plane dispa-  
sent, dicuntur contraindicantia. Sic licet febris  
adens sapius indicet vena sectionem, eandem ta-  
men contraindicant virium defectus, aetas puerilis  
vel similis status ingravitationes, etc. Ubi pruden-  
ter certe disjudicandum, quodam contrarium pra-  
valeat, et quivis urget.

Contraindicantia.

Theor. IX.

Pro diversitate indicantium adhuc etiam diversa habet  
ur indicatio: Praeservatoria, vel curatoria, Sympto-  
matica, vel vitalis. Praeservatoria est, quando cau-  
sa quaedam remotiores corpus quidem manifeste  
non dum ledunt, ledere tamen facile possunt,  
indeque citam remotionem portulant.

Indicatio quadruplex?

Praeservatoria.

Tales causa sunt: Plethora, in minores causae  
cacochymicae, calculi, vermium, etc: quae nisi tol-  
luntur, sanitas etiam praeservari nequit. Ubi vero  
morbus jam praesens, confortius urget cause oner-  
tam remote, quam proxima, sui ablationem, pro  
indicatio magis Curatoria. Interdum Symptomata  
ipsa tanta sunt, tanque omniter urgent, ut sui citius  
quam morbi ipsius, a quo oriuntur, curam et mitiga-  
tionem requirunt. Hinc indicatio ista dicitur Sympto-  
matica. Ita v.g. virium nimia prostratio requirit  
statim confortantia. Dolores nimii, Bradymia, Vomitus  
enormes, Stomachia, Haemorrhagia, adstringentia,  
etc: licet his ipsis morbus primarius non curet.

Curatoria.

Symptomata.

Vitalis.



# Compositio chirurgica

6.

Quemadmodum si vires solum maxime debilitata restaurationem postulant, Indicatio in specie Vitalis appellari solet.

Thef. X.

Ea vero, qua indicantur, sunt ista remedia Chirurgica, Pharmaceutica, et Diætetica, quorum legitima administratione universa medendi methodus absolvitur, ubi nunc ex ordine docetimus.

## SECTIO I.

Cap. I.

De

### COMPOSITIONE CHIRURGICA.

Thef. I.

Remedia Chirurgica seu manualia in universum absolvuntur artificiosa Compositione, 2/ Solutione, 3/ Allatione, 4/ Additione, et 5/ Connectione.

Thef. II.

Compositio, Evd. ibi. Prima ergo operatio Chirurgica est Compositio, qua partes corporis prater naturam divisa, et separantur uniantur, et in unitate conservantur.

Thef. III.

Indicatio ejus. Indicatur ubicunque soluta unitas, repetitur in omnibus vulneribus, Ulceribus, Rupturis, Fracturis, Laxationibus.

Requisita.

Thef. IV.  
Ut autem rite, et secundum artem peragatur, requiritur 1/ decentem membri lasi repositionem, 2/ repositi delibationem medicamentis vinculis, fasciis Interstitiis,



# Compositio chirurgica et solutio.

opus est pulvibus et lentis complicatis (dicuntur splenia) vel etiam ferulis et asplis, à laminis li-  
oncis vel aliis factis: Ut unita eo commodius con-  
servari, dolere et alia symptomata precaveri  
queant. Uti ex speciali Chirurgia patebit.

## CAF. II.

De

### SECTIONS CHIRURGICA.

in specie

#### VENARUM ET ARTERIARUM SECTIONE.

##### Thes. I.

Contrario solutio chirurgica est, qua partes secundum  
vel proter naturam unite, dividuntur secundum  
artem, et separantur.

Solutio, Anaxibis.

##### Thes. II.

Indicatur, ubicunque partes secundum vel proter  
naturam unite sunt, et perasiter sectione, pun-  
ctione, rasiore, serratione, trepanatione, etc. Spe-  
cies etiam generales habet venarum et arte-  
riarum sectionem, scarificationem, hirudineum,  
applicationem, fonticulorum et vesicarum excitatio-  
nem, et denique usum sectionis. Circa Venoula  
in Therapia generali praenoscenda, quodiam  
innumeris morbis debentur.

Indicatio.

##### Thes. III.

Circa venarum sectionem, ut rite procedatur, offer-  
vanda sunt asper indicationes, 2/ *causa*, 3/ *liga-*  
*tura*, 4/ *incisio* ipse vena, 5/ *deligatio*, 6/ *theori-*  
*confortatio*.

Vena sectionis requisita.



# Ratio Venarum et arteriarum.

8.

## Theor. IV.

**Indicantia.** Indicantur autem Venae sectiones, si a plethora seu abundantia sanguinis. Boni, et a calore ejusdem praternaturali, et ab ejus stagnatione et inflammatione partium, et a decubitu impetuum, et debilitate aeri. sive, versus loca inconuenientia.

Et v. contraindicant, si aetate dem praternaturali, et ab ejus stagnatione et inflammatione partium, et a decubitu impetuum, et debilitate aeri. sive, versus loca inconuenientia.

## Locus V. S.

In omnium ipsarum Venarum sectione, quilibet quos op. ne vasa vel lisa menta ab accipit, vel subiacentia tediatur. E. v. sub mediana ladi rotastendo, muscoli digitorum sub Cephalica arteria brachii, cum Basilica nervus. Confes: Anatom.

## Theor. V.

Præsentibus his indicantibus, siue omnibus, siue quibusdam solum, nec contrarium præsentibus contraindicantibus, locus solum Venae sectione eligitur, qui pridem hodie inventa circulatione curiosa adeo non inquiritur, nisi quod de rivationis aliqualis gratia redditur appropriata Venae remotiores et ubi vires debiliores, Venae potius minores in extremis. Hæc communiter et commode in brachijs secantur Mediana, Basilica, et Cephalica; In manibus Salvaletica et Cephalica; in pedibus Saphena interna externa; in capite temporales, frontales, et nasalem, sub linoda nasalem; in collo jugulares externas.

## Theor. VI.

## Ligatura.

Invento loco opus est lincum membri, ut Venae sectione, intercepto sic sanguinis motu, in lunc secat et sanguis eo promptius erumpat, eaque sita fasciis non minus laxæ, nec minus stricte, ut sanguis tantum in Venis, non autem in arteriis interceptatur. Ubi ligatura prospera locum non habet, e. v. in pedibus et manibus, ibi partes ipsæ aqua calida immeruntur ac motum sanguinis feliciter promovendum.



# Sectio Venarum et arteriarum

## Theor. VII.

Facta ligatura, vel fomentatione partis, veniq.  
apparentibus, incisio mediante lancetta insti-  
tuatur, eaque satis caute, nec nimis profunda  
neque nimis superficialis, ut sanguine quibus  
debet, nec tamen partes vicinae vel subjectae lae-  
dantur simul. Ita e.g. sub vena mediana facile  
laeduntur tendines musculorum ibidem concurrentes,  
sub Cephalica vero arteria brachii, sub Basilica  
nervus ibidem excurrentis, unde plurima mala  
in eo moro interdum subsaguntur, uti suo loco docere  
solumus. De ceteris quoque observandum, quod Venae  
capitis et colli supra ligaturam, reliquarum v.  
partium infra eam incidantur, cujus ratio ex  
anatomia. patet.

Incisio

Incisio ipsa fiat mediante lan-  
cetta sic dicta, eaque prole  
politi et firma, ne inope-  
ratione vel sectione, cuspis  
frangatur, uti nec aliquid  
vicietur. Quomodo lancetta  
pro diversitate loci, venarum  
plus minus emineat, etiam  
aliarumq. circumstantiarum,  
accuratius potest dirigi et  
applicari, nec profundius  
quodam par est, penetrare  
queant.

## Theor. VIII.

Facta ad hanc modum incisione, pars ista quidem  
mod. movenda, si opus, age tunc ad alacritatem ex-  
citanda, ut sanguis eo promptius fluat; cujus par-  
titate sufficiente destracta, incisura rursus unien-  
da, et applicato spleniolo simplici, vel vi no + lo-  
imbato deliganda, aut si deligari nequit, vel etiam  
melius sit, ne ab aere delirus auferatur, fungo  
et emplastro styptico simul manietur.

Deligatio.

## Theor. IX.

Post deligationem ager confortandus, si opus, re-  
fueratur, et a somno aliqua usque a recedatur, ne  
lypethimia, vel aliud symptomata accedat, ex motu  
immutato: Quod si etiam talia accedant, confort-

Precautionem decubitus  
in loco.



# Scarificatio

10.

sanctibus aptis aceto rutaceo, rosaceo, et simili-  
bus arcebitur.

## Theor. X.

Arteriarum sectio,  
ad quantitatem. V. S.  
hinc eius affectus corporis esse  
libras viginti quinque sanguinis  
et septuaginta quatuor spiritus  
vires. Sic inter plures videtur  
Galenus per libras, idcirco  
videtur. Hic si plures  
ad sit felicitas.

Arteriarum sectiones rariiores sunt, neque adeo ne-  
cessariae, quoniam idem sanguis quoque ad ve nas  
abit, nisi quaedam arteria praeter naturam distorba  
structa, compressa, etc. ut sanguis ibidem exitum  
invenire nequeat. Ita dolores capitis pertina-  
cissimi a contusionibus curantur arteria fron-  
talis sectione. Secari autem possunt quaedam  
arteria minores in extremis, et c. tam parvis  
manibus, et pedibus. Conf. Reffiner. Diet. M. M.  
Spec. Sever. in Medicina efficaci.

## Cap. III.

# DE SCARIFICATIONE.

## Theor. I.

Scarificatio.

Scarificatio est quaedam sectionis species, qua cutis  
pluribus puncturis plus minus profundae vul-  
neratur, et applicata hinc cucurbitula sanguis  
subcutaneus evacuat.

## Theor. II.

Indicantia.

Est vitia vena sectionis, quando virium debilitas  
vel alia istam non admittunt, aut etiam san-  
guis impudus exitum per cutem affectat.

## Theor. III.

Fieri potest in quibuscumque partibus carnis, et  
quidem universalis evacuationis gratia eliciant  
scapula, brachia, lumbi, foemora, et pedes, pro



## Scarificatio.

particulari autem ipse locus affectus, si aptus fuerit.

### Theo. IV.

Modus:

Parte scarificanda fovetur prius aqua calida vel fricatur leniter albutis, vel sanguis rarefiat. Deinde applicatur cucurbitula cum multa flamma, ut locus scarificandus elevetur magis, pori aperiantur. Post hoc facto cucurbitula rursus auertitur, et locus scarificandus mediante scalpello, brevissima manu, inciditur ab inferiori latere inchoando, ne sanguis effluens operationem turbet. rursusque applicetur cucurbitula cum flamma. 4. Illi cucurbitula sanguine satis repleta auertitur, et rursus applicatur idque altera et tertia vice. tunc quoque nova incisio fieri potest, si necessitas requirit. 5. post trigesimam ad summam scarificationem et sanguinis sudore cessante, locus abluatur aqua tepida, et illinatur oleo communi, vel lib. alb. ad mitigandum dolorem.

### Theo. V.

Scarificationis usus, ut supra diximus, idem videtur est ac V. lib. sicut flammis abundantibus immunitio, aperiens ventilatio, sanantis promotio est resolutio, ad loca inconuenientia decumbentis aere suo: In specie tamen sanguinem subcutaneum vitiosum ventilat, resolvit et evacuationes criticas non facile impedit.

### Theo. VI.

Præterea scarificatio talis fieri potest modo cum lotionibus et frictione partis scarificandæ cum ste-



## Hirudines

12.

peda, quae dicitur scarificatio humida, modo sine co, ubi partium elotio minus tala, quae sicca dicitur.

Theor. III.

Ita interdum applicentur ejusmodi cucurbitula sicca sine scarificatione ad derivandum solum fluxum humorum aliosq. per elevationem partis alicujus legere, e. g. Crani, Cartilagine, Ensigiformis, etc. quae dicitur ventosa. Imo interdum partes quaedam scarificantur sine applicatione cucurbitularum, e. g. aures, gingivae, labia, etc. et vocatur scarificatio nuda.

### CAP. IV.

De

## HIRUDINIBUS ROSE APPEL- CANDIS.

Theor. I.

Huc pertinet Hirudinam applicatio, quando hirudines selectae et probe mundatae venis ad evacuan- dum sanguinem apponuntur. Sec. Sicut Jugal.

Theor. II.

Indicationes.

Varioris hodie usus fuit, quoniam vena sectio et scarificatio eodem indicationibus satisfac- cident, solum frequenter ad sanguinem crassum, succulentum et malignum evacuandum ap- plicabuntur.

Theor. III.

Locus.

Applicabuntur vero diversis locis fronti, tem- poribus, naso, juxta aures, Scapulis, etc.



# Fonticuli et Setacea

93.

## Theor. IV.

Modus.

Eliguntur 1/ Hirudines mediocres coloris  
et tenebrae in fœcis purioribus habitantes,  
2/ collecta in aqua limpida aservantur, cui per  
vices serpens additur, si dicitur aservanda.  
3/ Pars, cui applicanda, fricatur, vel levis vul-  
neretur. 4/ Deinde hirudines tam lentis vel fissula  
applicentur, 5/ si sanone nondum facturo  
et majorem sanonine copiam evacuare pla-  
cet, cauda earum praesidenda, et 6/ ubi  
satis sanonine evacuatum, auferantur caute  
ne rostra, relinquunt, cali insiga, vel prothibus  
asperse muria abiguntur.

## Cap. V.

De

## Fonticulis et Setacis ROTEW- STI TUEXDIS.

### Theor. I.

Fonticulus est ulcus rotundum et cavum a-  
evacuandum serum in partibus diversis exci-  
tabum.

Fonticulus.

### Theor. II.

Duadent ejusmodi ulcercula arte excitare, Libarri,  
vel humores serosi, acres, continuis nascentes, et  
ad loca nobiliora decumbentes, ita, ut aliter  
vires et nationibus evacuari toties nequeant. Con-  
traindicantia sunt 1/ feri defectus vel nimia vi-  
sciditas, 2/ cacochymia nimia, ubi ejusmodi remedio ni-  
hil effici potest, 3/ agri horror et lemaritas.

Indicantia.

Contraindicantia.



# Fonticuli et Setae

170.

Locus.

Theor. III.

Applicantur vero tales in interstitiis tantum musculorum, imprimis in brachijs, et naribus, ubi ab agro commodè mundari et deligari possunt. Et quidem in brachijs inter Musculum et bicipitem, in pede, vel supra genu vel infra illud, interne vel externe, interne musculor laterales; ubi simul cavendum, ne nimis remote vel proxime ad genu excitentur.

Modus.

Theor. IV.

Cauteria.

Nimirum Locus, ubi fonticulus excitandus, a defrenatur atramento vel alio, deest riqz, si qui ad sunt, capillis, tegitur emplastro deflexivo, sed eo loco perforato pro cauterio. et / Qvo facto nuda parti applicatur, cauterium potentiale, e.g. particula Dna corripiva, salivæ non nihil madesca, vel globuli lignei, oo Cl. vel F. vel Bulburo Sy imbui. et huic imponitur splenium vel assula e charta parata, et probe deligatur. Hinc cauterium e loco suo dimoveatur. Efflata vero unguento digestivo frustetur, proutque exidat caro corrupta, et ulcusculum profundum appareat. et Qvo facto salini pisum vel globulus e radice gentiana, vel Jreos, ligno hadere, vel simili in usulum quotidie reponatur, et emplastro resolvente, imparato simul facto, maneat, idque bis, vel ter la die, prout largius, vel parcius, serum fundit.

Digestiva.

Emplastrum



# Fonticuli et Setacea

15

Emplastrum resoluens

R. Theriacalh. lot. ℥i  
Cera flav. ℥ii  
Seri hircin:  
℞ ros. aa ℥β

M. Fiat super Dem. cui calor fluendum  
allo

Ceraisa opt. ℥ij

Misc. opt. et linha vel charta utraque latere  
obducant.

Loco ejusmodi emplastri, vel in defectu ejus suff.  
ficere possunt folia braosica alba, hederæ, etc.

Uusus et Cautele Practica.

Uusus.

<sup>Theo. V.</sup>  
Hac ratione inflammatio, dolor aliisque sym-  
ptomata praecaventur. Si tamen talia incitant  
causa nihil appropriatior: Ave nam modum etiam  
parva nbia, fidorifera, aliaque à Medico  
prudenter praedantantur, et incorporantur.  
Ita si carnis excreset luxurios in forniculo  
opus est abstergeris, e.g. unguento aegyptiaco  
vel simili.

R. Theriacalh. lot.  
℞ ros. aa ℥ij  
Vitell. Ovov. ℥iij  
Croc. grac. ℥i  
Cerae ℥i

M. F. Linimentum fonticulo illinendum.

Unguentum digestivum.

B.



# Fonticuli et Setae

16.

Setacea.  
Garr. Salm.

## Thes. VI.

Setaceorum usus hodie fere exolevit, erant  
olim puncturis species, qua per trajectio-  
nem seta vel acro filo instructa, duplex  
in collo ulcus excitabatur, et pro evacuan-  
do sero aliquamdiu apertum servabatur.

## Thes. VII.

Indicatio.

Excitabatur idem ad evacuandos, et à ca-  
pite, oculis, auribus, etc. avertebor catarrho  
cui aulem nunc vesicatoria et fonticuli suf-  
ficiunt.

## Thes. VIII.

Operatio.

Operatio fiebat sequenti modo: 1/ Cutis in  
nucha inter primam et secundam colli verte-  
bram elevabatur forcipe utrinque perforata,  
2/ Hinc acro filo serico, unovenuto digestivo  
imbuto, instructa transversiva percussio  
trajectibatur, et filum simul inducebatur  
relicto tamen eo in ulcere, ut collo circum-  
ligari, et pro lubitu hinc inde trahi posset.  
3/ Quo facto sanovis abstergebatur, et vul-  
nera unovenuto digestivo perunuebantur.  
4/ Digestione facta filum aliquoties de die  
hinc inde ducebatur, ut fluxus seri concu-  
ta retur. 5/ Hoc satis evacuato remoto filo  
isto, ulcem s. a. consolidabantur mediante  
Emplastro de Minio dia palma, de lup. alba  
minari:



# De Ablatione et Extractione

Cap. VI.

97.

De

## ABLATIONE ET EXTRACTIONE

CHIRURGICA.

Thes. I.

Nova operatio chirurgica est ablatio, qua partes noxiae, aliaque à corpore auferuntur et separantur.

Ablatio, Resectio

Thes. II.

Hujus etiam species est Extractio, qua res, quae cum corpore noxiae extrahuntur.

Extractio, Excisio.

Thes. III.

Requirunt haec operationes admodum varia, et factus mortuus, secundina, mola, calculi vesicae, globuli, tela, spina, ossicula, sanguis, pus, aliaque sub crasso contenta, etc: uti ex praegi speciali constabit.

Indicantia.

Thes. IV.

Interveniunt quoque eis instrumenta pro diversitate subjectorum varia. Vulsellae, forcipes, unci, trepana, etc: quorum applicandi modus ibidem quoque demonstratur.

Instrumenta.

Thes. V.

Neque modi semper sunt aequalis, communiter tamen observandum. Nulla via, quae non fieri potest, dilabatur. et si signis lapsis in extrahendo caveatur: si si absq: illa periculo fieri requiritur, potius excisio relinquitur. Sed haec omnia commodius in Chirurgia speciali demonstratur.

Modus.



# Additio et Correctio

98.

## CAP. VIII.

De

### ADDITIONE ET CORRECTIO- NE.

Thes. I.

*Problema, seu Additio.* Alia operatio chirurgica et additio, qua partes deficientes quocunque modo restituuntur.

Thes. II.

*Indicantia.*

Talem populant partes quocunque deficientes, oculus, aures, nasus, penis, pedes, manus, etc.

Thes. III.

*Modus.*

Modus et apparatus ubique, pro partium diversitate, variant indeque ex speciali praesi addiscendi. Vid. Taliacotus in Chirurgia Artorum.

Thes. IV.

*Chirurgia infusoria.*

Huc pertinet Chirurgia infusoria, qua materia libens certis instrumentis, liquoribus certis medicamentosis, vel sanguis, vel nis immediate infunditur.

Thes. V.

*Transfusoria*

Nec non transfusoria, qua mediantibus aliis instrumentis, vel alio animali sano in alio animali venis immediate transfunditur. Utriusque experimenta facta sunt in Gallia Italia, Anglia, nec tamen Pragae usque hodie usque venit, et modi vero et apparatus vid.



Remedia pharmaceutica.  
Digestiva.

apud Dan: Major: Elisabethum, Manfredum,  
Etmüllerum, etc: de his Chirurgis.

19.

Theo VI.

Species compositionis et additionis et corre-  
ctio, qua partes distorte et compressa in  
suum natalem rediguntur.

Diodesibus, S. Correctio.

Theo VII.

Debetur ergo hac partibus quibuscumque  
in situ suo nutatis, e.g. Cranio, naso, bra-  
chijs, cruribus revent natorum, etc:

Indicatio.

Theo VIII.

Proinde quoque diversis instrumentis et modis  
peragitur, e.g. Cranium depresso in pue-  
ris tenerioribus corrigitur cucurbitulla,  
cum multa flamma adhibita. in adultis  
vero fit mediante elevatorio. Nares com-  
pressi dilatantur per spicillis et turundis,  
crura incurvata et contorta corrigun-  
tur ferulis, laminis, arcibus, etc. ubi quis  
locis docerimus. Hac sufficiunt ad Thera-  
piam generalem, quibus succedit

Instrumenta

LIBER II.

INDICATIO SEU REMEDIA PHARMACEUTICIS.

CAP. I.

De

DIGESTIONIS RITE ADHIBENDIS.

Theo I.

Quandovidem hactenus data remedia chirur-  
gica omnibus indicationibus non satisfaciunt



Remedia pharmaceutica.  
Digestiva

20.

ideoque alia et Pharmaceutica in sub-  
sidium vocanda, de quorum facultatibus  
modo agendi et componendi alibi egimus,  
hic autem legitimum et generalem eorum  
applicandi modum et usum docebimus.

Theor. III.

Medicamenta quoduplicia? Omnia autem remedia, quae ex pharmaceuti-  
co fonte habentur, agunt vel alterando,  
vel evacuando.

Evacuantia duplicia

Evacuantia sunt vel universalia purgan-  
tia, sudorifera, diuretica, salivantia, vel  
particularia masticatoria, sternutatoria,  
Vesicatoria. Alterantia vero sunt emollien-  
tia, aperientia resolventia, abortiventia,  
diluentia, humectantia, incipitantia, ad-  
stringentia, anodyna. Ista singula, quo-  
modo cito, tuto, et piecunde adhiberi possint,  
nunc ex ordine videbimus.

Vomitoria.

Theor. III.

Digestiva, quid?  
S. preparantia.

Digestiva quidem sunt ipsa alterantia, uti  
notum est doctrina Facult. Medic. nihilo-  
secius, quia purgantibus praemittuntur, eoque  
respectu evacuationem promonent, illorum  
usum legitimum praemiam notabimus.

Theor. IV.

Sunt enim digestiva medicamenta, quibus  
humores ad evacuationem alios inepti alte-  
rantur, resolvuntur, et ad futuram evacua-  
tionem preparantur. Unde dicuntur quoque  
Preparantia.



Remedia pharmaceutica  
Digestiva.

29.

Theor. V.

Non igitur omnibus humoribus evacuandis  
praemittitur, sed iis tantum, qui nimis crassi  
viscida, acida, et ad fluorem inepti existunt.  
in quibus purgantium vis obtunditur, ut  
parum aut nihil operetur.

Theor. VI.

Tales autem humores modo pituitosi magis  
et frigidi crudi, modo biliosi, viscosi, acres  
et sicciores: modo austeri, <sup>si, Pri</sup>  
et foeculentis postulant sibi quoque digesti-  
va proportionata et directa. Ita in  
phlegmatica cacochymia conveniunt ma-  
gis alcalica volatilia, et effigia aromati-  
ca, amara, balsamica, &c.

Indicantia  
in cacochymia pituitosa.

Rx. Elix: propr: s. acid. ℥ss.

R. Oxii ℥ss. l. R. a Pri

M. S. effundat Elixier bis vel ter  
de die gtt. 40. 50. 60.

Rx. Elixir: propr: alcal: n. ℥ss.

D. S. eodem modo.

Rx. ℞ Oxii arom: ℥ss. l. lixiv: veget:

D. ad vitat s. alterius ℞ 60 gtt.

Rx. O. polychrest. n. ℥ss. l. j. vell: troan:

℥ss. vel Pri: fix: vel sup: prunell:

D. S.

Rx. O. polychrest. li: sup: prunell:

Sachari citri aa ℥ss. l. ℥ss.



Remedia pharmaceutica  
Digestiva

22.

Rx. O. absynth: vel O.  $\mathcal{F}$ ri, vel  $\mathcal{F}$ lat:  
p: an. aa  $\mathcal{F}\beta$ , vel  $\mathcal{F}$ io Galapp: gr:  
ciii.

M. S. Digestio: Libendi non d' pur-  
gation  $\mathcal{F}$ umfurs.

Rx. V. feniculi:  $\mathcal{F}\beta$

Cinamom:  $\mathcal{F}\beta$

$\mathcal{F}$ :  $\mathcal{F}$ lat:  $\mathcal{F}\beta$ . vel  $\mathcal{F}\beta$ .

Syrup: d. fumar:  $\mathcal{F}\beta$ .

M. S.  $\mathcal{F}$ ingtrauchlein auf rinnen.

Theo: VII.

In cacochymia  
biliosa

In causa biliosa conveniunt magis hume-  
stantia, praecipitantia, acidiuscula  
amara.

Rx.  $\mathcal{F}$ :  $\mathcal{F}$ lat:  $\mathcal{F}\beta$ . vel  $\mathcal{F}$ : d: vel  $\mathcal{F}$ pe-  
ritiv: n.  
D. S. Heterier  $\mathcal{R}$ . 50. 60. gr.

Rx. Elix: praecipit: n. o.  $\mathcal{F}\beta$ .  
D. S. gutt: 40. 50. 60. 40. vel li-  
por praecip: n. e  $\mathcal{F}$ ro  $\mathcal{F}$ lat: vel  
arcan: 2phic:; vel O. digestio:  
solv:

Rx. V. Cichor:  $\mathcal{F}\beta$

Arcan: 2phic:  $\mathcal{F}\beta$ . vel  $\mathcal{F}$ ri  $\mathcal{F}$ lat:

O.  $\mathcal{F}$ iat. Syrup: ros:  $\mathcal{F}\beta$   $\mathcal{F}\beta$ . vel d. cichor:  
cum Rhubarb:

M. S. Digestio:  $\mathcal{F}$ rauchlein abend non d' pur-  
gation.



Remedia pharmaceutica.  
Digestiva.

23.

Rx. Diacot. aperitiv. maj. ℥ij. vel foll. Sena  
V. Linnam. torragia: ℥ij.  
¶ Plat. ℥β. vel ℥ij.  
Syrup. ros. fol. ℥ij.  
M. D. S.

Rx. Fri Plat. ℥β. vel Arcan. rplis:  
¶ an. ℥β.  
M. S. Digestiv.

Rx. ¶ Hepat. Dresdenf. ℥j. vel n. o.  
D. S. eodem modo.

Thes. VIII.

Denique in cacochymia austera, acida, fixa  
¶ Prea, et mixta profertur etidem diluentia  
precipitantia, alcalina et alcalica, aro-  
matita.

In cacochymia relax-  
colica.

Rx. Arcan. Fri. liquid. ℥β. vel R. Fri,  
vel ℥ij. ¶ sal:  
D. S. ro. Co. gutt.

Rx. ¶. Herihv. Denof. ℥β. vel Xci  
D. S.

Rx. ¶. Or. vel Helleb. ℥β.  
S. gutt. Co. ro. mane et vesperi.

Rx. ¶. Stir Pomat. ℥β.  
Elig. nos. laxat. ℥ij. vel iij.  
M. D. eodem modo.



Remedia pharmaceutica  
digestiva

24.

- R<sup>x</sup>. Decocti Fol: S. Zij  
P. Cinam: Zij  
¶. Ol. Zij  
Syrup: Ad p<sup>er</sup>inar: Zij  
M. pro dofi.
- R<sup>x</sup>. Fol: S. S. S. Zij  
Flaved. Citri  
Cinam: acut: aa Zij  
Crem: ¶ri Zij  
Pappul: minor: Zij vel III  
¶ ad Chartam S. Papier Rectas auf  
i. Maß Belin da qu<sup>o</sup> singulis mane  
Zij vel III
- R<sup>x</sup>. ¶. Colect. n. Zij vel Zij  
Datur vesperi in cerevisia.
- R<sup>x</sup>. Pilul: ¶ri. n. Zij  
S. proffimda pillon, ex p. gym bibundin  
Edmond Redlin S<sup>er</sup>o.

Modus adhibendi et  
Tempus.

Cautelae.

Theo IX.  
Hac et similia praemittimus evacuantibus  
et interponimus alios, ubi cuq. indicatio  
eorum adfuerint, non solum immediate  
ante purificationem, sed etiam pluribus  
diebus, prout necessitas postulat; Quotena-  
ciores enim et crassiores humores sunt, eo  
diutius et largius praemittuntur, et con-  
tra. Cavendum solum a nimio dosibus, et



Remedia pharmaceutica  
digestiva.

25.

ne ventriculus alias debilis laedatur.  
Perinde quoque est, utrum ante cibum, vel  
etiam cum potu ordinario dentur, pra-  
cipue Ra et Mg.

Commodius videm et cum majori fructu  
dantur ante cibum vna vel altera hora.  
Ita enim operatio eorum non impeditur  
et à cibus potuque subsequenteribus promo-  
vetur. Melius quoque est, ut abstinat hunc  
ager à cibus nullis crassis, contentus  
jilculo, vel simili, et potu plus minus  
largo.

Cap. III.

De

LAXANTIVM seu LAXATIVVM  
USU.

Theor. I.

Quemadmodum digestiva alterando et prapa-  
rando, ita laxantia in specie humectando  
et lubricando humores ad exitum dispo-  
nunt, et alvum aperiunt.

Laxantia quid?

Theor. II.

Præmittuntur ergo non minus purgantibus  
ubi intestinorum, vel etiam excrementorum  
alvum inque vasorum siccitas preceat.  
Imo purgantibus substituantur in debilio-  
ribus, gravidis, puerperis, etc.

Eorum indicantia.  
+ tenacitas.

Theor. III.

Hoc autem præstant, aqua, mucilaginosa  
pulposa, pinodia, Othosa, et purgantia ipsa

Indicata.



Lenientia et laxantia

26.

in parva dosi data.

Modi adhibendi.

Thes. IV

Et applicatur non solum per os, sed etiam per anum, quocumque tempore, precipue tamen jejuno stomacho.

Per os se faciant talia.

R. Decoct: Laxat: ℥ss.  
Extr: Rhubarb: ℥i vel Fol. S.  
Crystall: Fri ℥i.  
Syrup. ros: Sol. ℥i.  
M. S. Laxans alba pro dosi. vel ij.

R. Rad. Polypod:  
Methococcann:  
Fol. S. S. S. aa ℥ss.  
Sem: Coriandr:  
Inis.  
Cynam: aa ℥i.

Pot. et infund. vino dulci per noctem, ex-  
prime pro alijs dosibus.

Pot. est adhuc edulcerari Syrup: passul. l. ros.

R. Spec: Thea laxat: n. a ℥ss.  
D. S. Laxans Species alb Thea ℥i ylbauiff.

R. Fol. S. S. S. ℥ss.  
Sem foenicul:  
Coriandr:  
Cinamom: aa ℥i.  
Passul. nun: ℥i.

S. Fri ℥ss.  
Inis. et contrus. coqui. in S. p. V. S.



Lenientia et laxantia 27

R. Rad. Liciori  
Fol. S. S. S. aa  $\frac{3}{4}$  ℔.  
Pafful. min.  $\frac{3}{4}$  ℔.  
O. Taki.  $\frac{3}{4}$  ℔.  
Raf. Liquirit.  $\frac{3}{4}$  ℔.  
P. et. coqu. in V. S.  
Cane filtrat et serv. pro usu.

R. Fol. S. S. S.  $\frac{3}{4}$  ℔.  
Creme Pri  $\frac{3}{4}$  ℔ vel  $\frac{1}{2}$  ℔.  
Sem. anisi  
Coriandr.  
Raf. Liquirit. aa  $\frac{3}{4}$  ℔.  
M. C. Thea laxat. coqu. in  $\frac{3}{4}$  ℔ V. S.

Pro delicatioribus.

R. Fol. S. S. S.  $\frac{3}{4}$  ℔.  
Sem. anisi  
Coriandr.  $\frac{3}{4}$  ℔.  
Cinamom.  $\frac{3}{4}$  ℔.  
Croci  $\frac{3}{4}$  ℔.  
P. et infund. vino dulci.

Hoc facit vinum paffulatum antea com-  
mendatum.

R. Pafful. laxativ.  $\frac{3}{4}$  ℔. vel  $\frac{1}{2}$  ℔.  
S. S. S. Capivi Rosinum pro dosi.

R. Sirup. ros.  $\frac{3}{4}$  ℔. vel de Rhabarb.  
O. lampod.  $\frac{3}{4}$  ℔.  
M. Capivi est pro infantibus recens nato.







Lenientia et Laxantia

29.

7/ Massa agrorum in usuendis medica-  
mentis.

Contraindicantia vero sunt:

Contraindicantia.

3/ Nixia laxitas intestini recti.

2/ Prolapsus ani.

2/ Haemorrhoides nimium fluxantes.

4/ Imminens abortus.

5/ Agri horronati eodem.

Formulae.

Rec. Rad. Alth. ℥i ad iij.  
Semit: aneth:  
Flor: Chamaem: aa Mj  
Sem. foenicul: ℥i

Incis: et contus: coqu: in sq. aquae d.

Rec. Colat: ℥ij. vel iij.  
Elect: lenitiv: ℥i: ad: ℥ij. vel mell. ros. ℥iβ  
oo Chamaem: vel ℥iβ, vel j. aneth.  
M. D. S. Clyfma pro infante.

Rec. Rad. Alth: ℥iβ  
Sem. lini ℥i  
foenicul: ℥i  
Herb: malo:  
mercurial: aa Mij

Incis: et contus: coqu: in d. q. V. d.

Rec. Colat: ℥ij  
Elect: lenitiv: simpl: ℥iβ, vel cathol:  
oo verbasi:  
Chamaem: aa ℥i  
St. comen: ℥i  
M. f. Clyfma Remollient:



## Suppositoria.

## Theor. VIII.

Huc etiam pertinent suppositoria, quae stimu-  
lando intestinam rectam, feri affluxum concu-  
tant, et consequenter laxant, unde locum ha-  
bent in laevodis, et ubi laxata non succe-  
dunt, vel Clysteres retinentur diutius, vel  
ab aegris non admittuntur. Habemus jam in  
officinis parata, et praescribuntur sequenti  
modo:

Rec. Suppositor: pro adult: vel infant:  
n. j. vel ij. immo roantur Coamylid.  
ii. vel colocynthi.  
D. S. Misp. Gysfferin.

Fieri talia possunt ex tempore ex sero, cande-  
la setacea, alumine. Imo et Porca ambra  
egregium opem praestant.

## CAP. III.

De

PURGANTIBUS RITE ADMIXI-  
STRANDIS.

## Theor. I.

## Purgatio.

Purgatio proprie dicta est evacuatio medica qua  
natura, i. e. textum ventriculi et intestinalium  
sensitilis a purgantibus stimulat, humores  
vitiosos per labrum eliminat.

## Theor. II.

## Indicantia ejus.

Quoniam vero non omnes morbi, neque aetates  
sexus et tempora purgationes ferre queunt, ideoz



ante omnia attendenda sunt indicantia, quae sunt.  
si humores vitiosi, imprimis viros potissimum habentes. & sicut sunt fluxiles, et ad exitum parati, seu per se, seu per digestiva. Concocta purgare oportet non cruda. Hippocr. Aphor. I. c. 22. 23. per naturam ad inferiora tendunt, et exitum asserunt.

*Thes. III.*

Permittentia.

Permittunt etiam purgationem vires suffocantes, alvum ad seorsum proclivis, et constipetudo.

*Thes. IV.*

Contraindicantia.

Sed prohibent vires nimium debiles, proclivitas ad abortum, febres ardentes, maligna, hecticæ, inflammationes aliquæ morbi.

*Thes. V.*

Tempus.

Tempus purgationis ad preservationem potissimum est verum, et autumnale, idque matutinum. Curationis vero gratia praestat eligere quodcumque, ubi humores vitiosi urantur, et alia non contraindicantia. Et quidem matutino tempore jejuno ventriculo. In cachectico et phlegmatico vel catarrho obnoxio sacrescente luna.

*Thes. VI.*

Modus adhibendi.

Circa purgantium usum observandum est ut jejuno ventriculo et mane exhibeantur, et promptius in causam morbi acere queant. & si priora tamen etiam ante cibum, vel cum cibo circa vespeream adhiberi queant, ut insensibiliter queantur. Pro infantibus lactantibus etiam nutritici dantur. De modo purgante ager ad unam vel alteramve horam à tribus adstineat, corpus moderate moveat, si fieri poterit, et in

c.







Resin: Dammon: gr. ij  
Conseru: rosar: ℥i.  
M. S. Poly Sacharo inspergendis.  
S. fuzis fuleor.

Rx Polychref: ℥i ad ℥ss.  
D. S. fuzis fuleor.

Rx Gialappi.  
Truo: aromat: gr: x. ad XII.  
Resin: Dammon:  
Gialappi: aa gr: ij. vel iij.  
M. S. fuzis fuleor, Dani stiam potest  
cum uino.

Rx Magist: Gialappi: gr: iij.  
Scammom: gr: ℥i. vel ij.  
M. rectificat: ℥i. vel ℥i. Kaliff.  
Fulep: rosarum  
M. S. fuzis fuleor, Elgic.

Rx Gialappi: ℥i. vel ij.  
Sachari ℥iij  
M. et infund: aqua feruenti, loquendovali-  
pantisper particula addita Curamoni: uel  
flated: Albi, et detur per Thea purg.

Delicatis.

Rx Extr: Pancl: Coolt: gr: XVII.  
S. d. gr: iij  
Resin: Gialappi: gr. ℥i. vel x.  
Scammom: gr: ij  
od fuenient: q. s.  
M. F. pulv medietres pro dofi.



R. Otri ꝑi ℥β

Diaory:

Resin: Gialapp: aa gr. ij vel iij, vel ℥.

Sacchar: gr: ij

M. ꝑo Delicatis.

R. Majus: Gialapp: ℥β

ꝑi Clak. ℥

Sirup: ros: solut:

℥. Cinnamon: borraginat: aa ℥ij.

M. S. fuscis.

R. Resin: Gialapp: gr. iij

Amigd: extoll: iij

Sacchar: q. v.

M. S. fulvis.

R. Rad. Mecho cana: alb: ℥ij

Polygod: ℥β

Flaved: Otri:

Sem: foenicul

Coriandr: aa ℥ij

Sem: Carthauri pond: ros: ℥β

Avanic: alb: ℥β

Foll: S. S. S. Alex: ℥ij vel iβ

ꝑ, alb: ℥β

Inci: et coctus: D. ad syndon, vel lincum

S. Lupini ℥β auf 2. Maasß Wein

Reponitur ꝑe diem et noctem in loco tepido



popaea vero in frigido, et singulis mane  
Ziij vel iii. capiuntur tepide.

Rx. Olij: solut: Zi. datur ablatim  
ratione atatis mane cum thea  
donec sufficiens purgatio sequatur  
etiam pro infantibus tenellis.

In Caecochymia biliosa vero appropriata magis sunt sequentia:

In Caecochymia biliosa.

Rx. Decoct: aperitiv: Zi.ß, vel V. liquor:  
Extract: Rhabarb: Zi.ß  
Fol: S. Ff. gr. xv.

M. S. Sirup: ros: fol: Zi.  
M. pro dosi: S. Potio.

Rx. Resin: Galappi: gran ii, vel scammon:  
Solue in vitello ovi recenti, et adde  
V. Cinnam: Borrac: Zi.ß  
Sirup: Cinnamon: Zi.  
M. S. Capiat ~~etiam~~ pro dosi:

Rx. Extr: Rhabarb:  
Canthar: aa fi  
Magist: scammon: gr: iij, vel iii.  
Sirup: ros: fol:  
V. Cinnamon: Borrac: aa Zi.  
M. S. fuscis ~~est~~

Rx. Extract: Rhabarb: gr. xv.  
Resin: scammon: gr: ii  
M. S. pulv: minoris.



℞ Rad. Achor:  
 Mechoacann:  
 Rhabarb:  
 Polypod: āā ℥ij  
 Sem foenicul:  
 Coriandr: āā ℥℥  
 Fol. S. C. S. ℥ij  
 Crem: ℥ij ℥ij  
 Passul: minor: ℥ij  
 M. D. ad Syndon: p ij Mens: vini

In Melancholia.

Et denique in Melancholica Cacochymia  
 sunt sequentia:

℞ Decoct: Fol. S. C. S. ℥ij  
 Extract: Rhabarb:  
 Fellet: nigr: ℥℥  
 ℥ri Stat: ℥℥, vel ℥℥  
 Sirup: ros: solut: ℥ij  
 M. D. S. Zwanzlein

℞ M. L. Freary n. l. Querc. gr: xv  
 ℥ dulc: gr: viij  
 Resin: Cammoni  
 Troch: Alchandul: āā gr: ij. vel iij  
 Elj: propr: ℥℥  
 M. F. pill. minit pro dosi

℞ Rad: Mechoacann:  
 Fellet: nigr: fibrar:  
 Polypod: āā ℥℥  
 Rhabarb: Alaz:  
 Sem foenicul:  
 Coriandr: āā ℥℥  
 Flavos: Alri: āā ℥ij



Fol: S.S.S. Zijß.  
C. Fri: jii  
Paspel: nich: jii.  
Ept ad Chartam Species 7<sup>1</sup>  
Calypso ubi auf 2. Manf.

C.A.P. IV.  
De

VOMITORIIIS RITE ADHIBENDIS.

Thes. I.

Vomitio est evacuatio medica, qua natura, h. e. Ventriculus ejusdemque structura nervosa et exquisita sensibilis a pharmaco vomitori simulata humores vitiosos sursum et per os excernit.

Vomitio:

Thes. II.

Hac autem evacuatio eque ac purgatio non omnibus promiscue competit, sed ita tantum, si in quibus sabarra humorum vitiosorum ventriculam et primas vias obidet vel eo confluit. 2/ quando humores ipsi epithem talem affectant, et natura eo inclinatur. Quod patet ex nausea, salivatione, amaritudine oris, praecordiorum dolore et 3/ vires quoque adfint huic conatui sufficientes.

Quo: Inducantia et Permittentia.

Thes. III.

Eandem vero differunt a surium summa debilitas, 2/ natura difficultas et ineptitudo ad vomendum, 3/ status inconvalescentis, 4/ morbi vari.

Contraindicantia



e.g. humortibus, phthisis, oculorum morbi, ker-  
nia, inflammationes, et plures alii.

Theor. IV.

Tempus.

Tempus huic Medicina commodum vixit est  
vel vna et autumnale, si praeservationis  
gratia instituitur. Curandi vero sine quocumque  
tempore fieri potest, siue in principio, siue  
in momento, siue declinatione morbi, quando  
indicia uisus uisus, hoc est, ubi humores sur-  
gentes exitum seorsum affectant, nec grauius  
aliquo contraindicet.

Theor. V.

Modi applicandi.

Obseruetur praeterea, ut detur vomitorium pu-  
tissimum mane, jejuno stomacho, ut est feli-  
cius in causam morbificam agat. Et cla-  
ssa diuidia citius homo ab assumpto eo bibat  
jussulam pinosae ex aqua, cereuisia, uel si-  
mili. Et operatione peracta ager jussulicis  
ex vino, uel alio reficiatur, aut, si vomitus  
nimium uisus, porrigantur stomachica  
ex aqua Cinnamom. Cyloni. Mastichin. Menth.  
Theriaca, Diacordis et similibus.

Theor. VI.

Ipsa a. vomitoria omnium tutissima et selecta  
nobis sunt sequentia:

℞. ℥ enikel. gr. β. ad V.

℥ an. ℞.

℥ oleosack. cinnamom. gr. iiii.

M.D. ccc. f. l. d. f. n.



R. Croci. Metastorum. ℥j. bibri ℥ij. ꝑ sal:  
Infund. per noctem in vin: Rhenan: ℥ij.  
vel Galici, mane colatur. S. confirma.

R. O. C. ℥ij. vel ℥ij.  
D. S. Sinfalez.

R. Ad amygd. D.  
Sirup. Trof. sol. aa ℥ij.  
M. S. pro infante recer.  
r. h.

R. Sirup. emet. ℥ij. vel ℥ij. t. ultra  
℥ij. r. h.  
V. foenicul. ℥ij.  
M. pro infante aliquot septimanar.

R. ℥ij. emet. gr. ij. vel ij.  
Clat. q. m.  
Sirup. de manna ℥ij.  
V. Veron:  
foenicul. aa ℥ij.  
Cinamon. ℥ij. vel ij. M.  
pro adulto. S. confirma. Emet. r. h.

R. ℥ij. emet. gr. β. vel j.  
℥ij. lagab. ℥ij. infant. n. g. ij.  
M. pro infant. 1/2 vel j. ann.



## CAP. V.

De

DIAPHORETICIS ET JUDORE  
rite insituendo.

## Theſ. I.

Diaphoreſis

Diaphoreſis eſt, qua per inſenſibiles ſudatio, vero,  
qua per ſenſibiles vapores halituoſos ſaporis,  
et reliqui humores ſeparantur.

## Theſ. II.

Indicatio et Indicantia.

Hac evacuatione quæ eſt ſi quando ſaliſines  
et recrementa aquoſa, Crina et Urina  
in ſanone et habita corporis hærent, et  
quando ſponte et per naturam ad ambitum  
tendant, uti ex horribis pruritis exanthema-  
tibus cutis et ſimilibus facile colligitur. et  
quando vires agri ſufficiant, neque contra-  
dicantia diſſuadent.

## Theſ. III.

Contraindicantia.

Contraindicant vero aſtinum, ſummes lanoræ,  
aut diſſolutio. Quum, ubi potius fræno  
innæſcit, niſi velit animam cum ſudore emit-  
tere. et Diſcultas et ineptitudo agri et  
humorum de Diaphoreſin. Sudor enim pa-  
ctus nunquam prodeſt. Temperamenta  
ſtiora fruſtra coguntur, ad ſudores, imo  
ad hecticam et alior morbor diſponuntur.  
et Varii morbi, e. g. Mania, Melancholia  
ſebres colligativa, et ubique ſerum  
deſicit, vel aſtinas nimium diſſuadent.



## Thes. IV.

Tempus sudori impendendum commodissimum  
 rursum est matutinum jeiuno ventriculo, ut  
 absque impedimento operentur sudorifera,  
 nec creditales à cibis sumentis verset san-  
 guinem rapiantur. Hinc quoque in morbis  
 quibuscumque observandum, ut sudorifera  
 nunquam exhibeantur, nisi prima via  
 videantur libera. Hias verò in acutis et  
 malignis ab initio satim et toto decursu  
 in Chronicis vero demum circa declina-  
 tionem morbi, et humoribus prius prapa-  
 ratis danda sunt; uti ex prægi speciali pa-  
 tet.

## Thes. V.

De cætero observetur, si ne aeger ultra vi-  
 res coarctetur sudare; quod enim non præ-  
 stat sudor id præstat leavis odor: Hinc  
 si aeger inter sudandum cooperiatur  
 sudorose, sed tamen ad tolerantiam. 3/ Per  
 acta una vel altera hora sudor seorsum  
 remittatur, et aeger lintheis tepidis abster-  
 gatur. 4/ Si durante sudore, vel postquam  
 vires saliscunt, aeger reficiatur confor-  
 tantibus, e.g. pulvis vitæ hæræ. 5/ Ca-  
 vendum, ne aeger aëri frigido se expo-  
 nat.

## Thes. VI.

Sudorifera vero ipsa sunt sequentia:

℞. V. Sambucci ʒij.  
 Theriacal: ʒij.

Tempus.

Modus

Indicata.



- R. Bezoard: Zij, vel chif: S. l. N. Bez:  
 vel G. Theriac:  
 Girup: papau: erv: Zij, vel acet: l. h:  
 M. S. Ap. h. p. E. r. u. e. l. l. e. r. s. p. r. o. d. o. f. i.
- R. R. Bezoard: vel M. S. Zij. N. Bez:  
 M. D. S. Ap. h. p. M. i. f. u. r. s. o. 60. g. u. t. t. i.
- R. Q. Card: Bened: vel Centaur: minor:  
 vel flor: Xii.  
 T. diaph: aa Zij, vel Bezoard: mineral:  
 M. S. Ap. h. p. S. i. l. a. s. i.
- R. Q. Card: Bened:  
 Cent: min:  
 Flor: Croci aa Zij. M. pro dofi.  
 S. Ap. h. p. S. i. l. a. s. i.
- R. Extr: Gentian: Zij, vel Guajac: l. Cent:  
 min:  
 Bezoard: mineral: Zij  
 So Caryoph: gtt ij  
 M. F. pilul: medior: S. Ap. h. p. S. i. l. l. e. r. s.
- R. — R. g. J. d. o. r. i. f. S. h. n. e. i. d. Zij.  
 D. S. Ap. h. p. S. i. l. l. e. r. s. i. n. 60. 40. g. u. t. t. i.
- R. — R. g. Q. J. Zij.  
 Pri opt:  
 CC. aa Zij  
 M. pro coregio J. d. o. r. i. f. e. r. o, Ap. h. p. S. i. l. l. e. r. s. i. n.



℞. Mist: ℞. ℥ij  
℞. Q. d.  
Sirup: ros. ca ℥i  
M. d. ℞. ℞. gtt: 50. bo.

CAP. VI.

De

DIURISI RECTE INSTITUENDA.

Thes. I.

Hæc est evacuatio medica, qua mediamentis diureticis medicamenta sicciora sicciora per vias Clarior derivantur et evacuantur.

Diurisis

Thes. II.

Postulat talem humores superflui in p[ar]te urinaria decumbentes, et per naturam ad vias ipsas restantes. Debeat igitur magis phlegmaticis, nephriticis, arthriticis, catarrhis, hydropi, et similibus obnoxius.

Indicatio ejus

Thes. III.

Ab ea vero abstinere, præstat, si quando nulla humorum inclinatio sentitur. 2/ quando prima via humoribus tu rocat, qui commodius per alvum prius evacuantur. 3/ quando via urinaria, inflammatione, ulcere obstructione à calculo, aliisque laborant aut feram alias præter naturam eo decumbit, ut in Diabete, etc.

Contraindicantia.



Tempus & Modus.

Thes. IV

Quoad tempus exhibendi non facile delinquimus, modo etiam datur diuresis a jejunio ventriculo, et primis visceribus, sive in principio, & destinatione morbi. Neque modus quicquam specialis habet. Ipsa vero diuresis sunt sequ.

R. ℞. Succin: alkal: ℥β, vel ℞. Pri  
Tū Prifat: ℥j acris.

M. D. S. Tribundr Effenz. 60. ʒo. ʒo.

R. ℞. Xci anifat: ℥β, vel succinat.  
vel aromat.

M. D. S. Tribundr Effenz. ʒo. ʒo.

R. ℞. vol: C. C. Succin: aa ℥j  
M. D. S. Tribundr Salz.

R. ℞. Sem: Mili. Or: ℥β  
Violaz: Mart: ℥j l. ij.  
vel nuc. pers.

V. fragor

Veron: aa ℥ij.

F. l. a. Emulsio adde!

℞. fragor: ℥ij. vel Armin: sylvic

Lap: ʒj. ℥j

Sacchar: q. s. l. Sirop: Dialth:

M. D. S. Tribundr. Tribundr.



## CAP. VII.

De

## SALIVATIONIS RESINAE.

Thes. I.

Generosa et universalis vocae evacuatio est salivatio, quando serum in universo corpore per medicamenta funditur, et per glandulas salivales excernitur.

Salivatio

Thes. II.

Quo generosius et efficacius remedium est, eo majori circumspicione opus habet, nec insubtiliter facile, nisi si serum valde viscidum, acidum, et malignum in universo corpore peccet, quod alia ratione corrigi non potest, quale est. 7. Luc. Prae. Leptha. Melancholia, Mania, Epilepsia, et similibus morbis pertinacissimis et inveteratis. 2. Ager vocae sit consistens atatis, viribus et visceribus adhuc integris praeditus.

Indicantia.

7. Infusione Cataracta.

Thes. III.

Deoque locum non habet in infantibus senibus decrepitis, gravidis, phthisicis, hecticis, Ulceribus oris, vel faucium laborantibus, etc.

Contraindicantia.

Thes. IV.

Tota operatio absolvitur 22. circiter diebus. Dantur quotidie salivantia gradatim à mi-

Tempus adhibendi.



nori ad majorem dosim ascendendo, quousque  
salivatio larga sequitur, quod sexto vel VII.  
circiter die, contigit, et tunc eadem dosim  
continuatur per dies circiter X. XII.  
XIV. XVII. XX. quantum vires agri ferant.  
et morbi magnitudo requirit.

1. R. ℞. ℞. dulc: rit. ppt: gr. ij.  
℥ Sacchar: ℞.  
D. in zplo ℞. 3. Salival fil. ror  
alio Elago 1. ℥. ror.

2. R. ℞. ℞. dulc: gr. iij.  
Eleofach: Citri gr. xij.  
D. in zplo.

3. R. ℞. ℞. dulc: gr. x.  
Eleofach: gr. XVII.  
M. D. in tripl.

4. R. ℞. ℞. dulc: gr. xij. vel XVII.  
Eleofach: citri gr. xij.  
M. D. in tripl.

Adi etiam potest ℞. Jalapp: or. ij. ultra pro  
dos, ut albus latex ferretur, et d. diapho-  
ret. ad promovendam sudorem eadem dosi  
c. ℞. d. Eva curatione sufficienter facta  
dosim quoque imminuitur, et tandem re-  
mittitur plane.  
Instituitur quoque commodissime tempore



affinis, ubi à calore magis juvatur lymphæ fluxus  
nec à frigore facile turbatur. Necessitate vero  
urgente etiam quovis tempore fieri potest.

Tempus.

Thef. V.

Modus et Cautela.

Ut autem recte peragatur, et cum fructu re-  
quiritur, ut eger gravis per oratione unavel  
altera, vel etiam sudorifero corpus ab impuri-  
tatibus superfluis liberet. Et per totum curam  
decursum ab Aere frigido se probe cohibeat et  
in lecto aequali semper calore se continet, item  
à cibis Sitis, tano, viscidis, pinoribus, piscibus  
et similibus abstineat, è contrariis victu tenui ju-  
stisulis contentus vivat. Et tempore somni aperto  
Aere dormiat, ut saliva continuam inveniat  
exitum, neque etiam aliis temporibus quicquam  
saliva de glutinosa bar. Indeque si Nos et fauces sa-  
pius arcanis mate aliquo absingat, et num-  
mam auream in ore involvat, ut Sive sp-  
gingivis rursus absorbeat, si forte per incau-  
riam, et per inunctiones frequentes, gingivae  
occupet. Convolutio rammi in ore promovet  
salivæ fluxum.

Thef. VI.

Symptomatum incidentia  
Cura.

Accidunt tamen varia symptomata, e.o. ulcera et  
febor oris, et faucium, gingivarum laceras  
dentium vacillatio et dolor, insilias, angustates,  
precordiorum, et similia, quæ ex propriis caji-  
tibus curantur.

Thef. VII.

Remedia vero salivaria ipsa omnium tutissima et  
commodissima sunt sequentia interna.

Interna salivaria ipsa

D.







Itidem singulis mane dentur quousque salivae  
fluxus sequitur: Si vero interna haec non suffi-  
ciant, et salivatio difficilius succedere videt  
tunc etiam externa conjungi possunt per in-  
unctionis juncturam in articulis, vel so-  
lum circa glandulas salivales, quales sunt  
sequentia:

Salivantia externa.

℞. ℞: vii. depurat: ℞ij.

Misceatur cum Therebitk: Venet: qv. s. ad ℞ij  
subactionem, F. unguent. Huic deinde adde:

unov: alb: camphorat: ℞ij

Balsam: peruv: alb. ℞ij.

oo ligni Rhod: .

Citri: aa ℞ij, vel Caryophill:

M. F. Unguentum. vel

℞ ℞ij. vii. ℞ij.

Therebitk: ℞ij

Bene invicem in mortario lapideo tritis adde

Unguent: Rosar: gtt. ij

Caryophill: gtt. iij.

M. F. Unguentum.

Aut singulis mane et vespere ad fornacem  
tepidam junctura corporis inunguntur, quousque  
salivatio succedit.

℞. ℞: vii. depurat: ℞ij.

Balsam: Peruv: q. s. ad subactionem

oo ligni Rhod: . ℞ij.

M. F. Linimentum.





R. Unguent: Rosat: ℥ij. vel alb: camph.  
 ℥o ℥ij. vel ℥ij. ℥ij. vel ℥ij.  
 oō Ligni Rhod: ℥ij.  
 M. F. Unguentum.

R. S. Animon: ℥. sol. et inspiss: ℥ij.  
 ℥o . 4. ℥ij.  
 oō Caryophill: gutt: vij  
 M. F. Emplastrum juxta aures applic.

R. Empl. de Ranis Lyon: c. ℥. ℥ij.  
 ℥o l. or: viij  
 oō. Caryophill: ℥ij. vel ltri.

M. F. Emplastrum pene aures et manuum  
 corporis quovis pro lubitu applicandum.

Thes: VII.

Cura post Salivat:

Salivatione peracta, corpus denuo interne et ex-  
 terne purgetur, sanior ulterius alterantibus  
 balsamicis, e.g. Decoct: Lyon: R: ℥ij. ℥. lron:  
 Myrr: fumar: scorbutica nostra, ℥ij: Propri:  
 et similibus alteretur, et viscera confortentur.  
 Externa mundatio fit abfusione locorum in  
 unctorem cum vino calido, vel balneo tiliur  
 corporis medicato. 3/ Per vias etiam sudori-  
 feram interponatur, si reliqua lacrymiae  
 superesse videntur. 4/ Pedes et articuli robo-  
 rentur nervinis, e.g. Balneis ex herbis ejusm.  
 et frictionibus: si necessitas requirit, etiam spina  
 tota balsamis istis fricatur.



## Thef. IX.

Si salivatio forte nimia continetur loca inun-  
da salpentius alluantur vino, cum saliva, vel  
rore marino decocto, et tegantur foliis Cad  
absorbendum Gran.

Cura salivationis  
nimiae.

Pro faucibus.

R. V. plantas

prunell. vel salvia

Majoran: aa ℥i. vel rosar:

Mell rosar: ℥i.

Sirup: Papav. err: ℥ss. l. d. Hyssop:

M. pro Gargarismate.R. Spec. pro Gargarismate cum pin-  
nelli: n. d.

D. S.

Rx.

Herba Salviae:

Majoran:

Rosmarin: aa ℥i.

Serpill: ℥i.

Flor: rosar: ℥i.

Opt et d. Species in utro qd rosar.

quo alluantur articuli.

Fauces quomodo equomodi gargarismate abster-  
gantur, et sicentur.

R. Raf. Passifl:

Liquirit:

Radic: Cimicifell: aa ℥ss.

Herb: Majoran:

Salviae

Serpill:



Flori: rosar: aa ℞i  
 ℞ss et ʒi Speciei ʒm Mandelafros.  
 coquantur manipulatim in aqua s. pro collutio-  
 ne tonis: si fauces adhuc ulce rati edulcoret melle  
 rosarum. Conf. cum Stomacacis; Anginae, tibi,  
 Luis Graecae.

### Cap. VIII.

De  
 MASTICATORIORUM ET APOPHLEGMATIS-  
 MORUM USU GENERALI.

#### Theor. I.

Masticatio.

Aprophlesia hinc a sunt, qui  
 quocumq; modo serum ex  
 sollicitant.

Particularis salivationis species fit per Masticationem, qua masticando medicamenta quaedam fert in glandulis faucium et passim in linguam haerens, resolvitur, et ad eos derivatur.

#### Theor. II.

Ejus indicantia.

Suadet hanc particularem evacuationem serum copiosum et viscidum in partibus istis haerens, unde variè admodum morbi: Tumores, Scirrhi, et canceri, paralysis lingua, Aphonia, Synoplogia, Catarrhus, memoria debilitas, dolor capitis, et dentium, sordities, coecitas, aliaque mala non raro dependent.

#### Theor. III.

Contraindicantia.

Minor autem convenit in faucium exulceratione, catarrhis, alio versus fauces decumbentibus, plethys vel hectica, nausea, et debilitate ventriculi.

#### Theor. IV.

Ubi ergo medicina haec convenit, videndum a subuni-versalia purgantia et sudorifera praemitantur,







Præ masticatione et applicatione oris etiam phlegma dicitur fumo tabaci communi vel aromatico, et similibus.

## CAP. IX.

De

ERRHINIS ET STERNUTATORIIS  
RITE ADHIBENDIS.

Errhina et Starnica  
quid?

*Thef. I.*  
Hæ sunt medicamenta, quæ serum excrementitum per nares derivant, utque modo præ concussionem, ut errhina, modo cum fermentatione, ut Starnica in specie.

Eorum indicantia.

*Thef. II.*  
Nitentur ergo utraque eisdem indicantibus, quando nempe copia feri imprimis caput, videlicet partes replet, et per hanc viam apertum affectare videtur, e.g. in Coryza, æquina, Epilepsia, lethargo, catarrhis oculorum, auriam imminente cataracta, etc.

Contra indicantia.

*Thef. III.*  
Sed ab his tamen imprimis sternutatoriis tanquam nocuis cavendum, in affectibus oculorum cum inflammatione oculorum, delibitate catarrhis, nimis conjunctis, item in vertigine, epilepsia convulsionibus, vulneribus, quibuscumque imprimis Thoracis, ulceribus pulmonum, hæmoptisi, phthisi, Remio, luxationibus, etc.

Præmittenda.

*Thef. IV.*  
Quibus conveniant præmittenda, ut universalia præmittant, alios reliqui humores versus caput derivantur neque etiam hoc remedium ubi hodie fit, abutendum nimiam.







℞. anthon: vel Majoran: ℞i:  
M. Cinnam: aa gutt: ij. vel rosa r:

℞. f. Majoran: ℞i  
Lilj. Convall: ℞i  
Andr: grysi  
Moph: aa gr: ij vel ij  
M. S. f. vis Erkin:

℞. f. fol: Nicotian:  
Majoran:  
flor: Lilj. Convall:  
Rad. Hellebor: alb.  
Castoreo aa ℞i  
℞. Majoran: gutt: ij  
M. f. f. Signat prior.

## CAP. X.

De

SIXA DISSENSIS ET VESICATORIIIS QSTE  
ADUSIB E X DIS.

Thes. I.

Rubefacientia quid?

maxime ex dem. Sinapior in spe  
re sunt et acrimonia sua  
t volatile fibras cutis allicunt  
unouant, eoque ipso humorum  
illudum abant, eukem exlesaci  
parant, et vesicas excitant. Conf.  
etrina de Tralt. Medicamentory.

Ejus indicantia.

Rubefacientia et sinapior sunt medicamenta  
extrinseca, quibus humores et humor resolu-  
untur, et ad exteriora vocantur. Vesicatoria  
ubi in specie vesicacae et ulcera simul exci-  
tantur.

Thes. II.

Talibus interdum opus est, quando deficit affluxus  
et nutritio in parte quodam, vel seram alibi



Decumbens aliorum derivandum, e.g. in affectibus oculorum, capitis, articularum, et reliquorum.

Thef. III.

Minime autem prosunt, sed nocent in partibus aliis tenerioribus et deflexionibus obnoxio, ubi inflammatio, calor, etc. adfunt.

Contraindicantia.

Thef. IV.

Nisi ergo Contraindicantia obfent, praescribimus in genere talia:

R. Emplastri Vesicator: Ang. recent. ℥℥  
D. S. ℥ij. ff. cast.

Rj. Ferment: acerrim: ℥℥  
Cantharid: mundator: ℥ij.  
Euphorbi.  
Sinap: aa ℥i  
Hic acerrimi qf.  
M. f. pasta Vesicatoria.

Rj. Emplastri Vesicator: ℥ij.  
Ode Melibell: ℥℥. vel Diachyli  
M. f. Emplastri: pro vesica jam facte  
diu aperta retrahi possunt.

Rj. G. Galban:  
Cannon: aa ℥℥  
Picis naval:  
Theriacinli ℥ij.  
Sinap: aa ℥ij.  
Piper long: ℥ij.  
Canthar: aa ℥ij. M. f. Emplastrum.  
rubeificans.



## CAP. XI.

De

## ALTERANTIBUS UNIVERSALIBUS.

Disage x Dis.

Thes. I.

Alterantia communiter ad speciales indicationes diriguntur, quaedam tamen e his generaliora nempe Emollientia, Aperiientia, Astringentia, Anodyna, generaliter quoque caelestis indigent.

Thes. II.

Emollientium regimen.

Ista Emollientia quidem semper indicantur a duris, concretis, coagulatis obstrictis, e.g. Calculis, clavis, Scirrhis, Scrophulis, Genuis, inflammationibus, tamen cavendum simul, ne in tumoribus malignis, glandulosis, partibus tenerioribus et mollioribus iidem abutamus. Cancer enim, Carbunculus, Anthrax exacerbantur saepe magis ab emollientibus. Item in partibus mollioribus spongiosis glandulosis, e.g. pulmonibus, mammis, labiis, etc. quia his foris aperiuntur defluxionibus pluribus.

Contraindicantia.

Aperiientium et Astringentium.

Thes. III.

Aperiientia debentur obstructionibus quibuscumque, sive sint ab humoribus viscidis, sive a calculis, et similibus. Astringentia vero e contrario astringentia partibus praeter naturam aperiendis, humoribus nimis tenuibus et fluidis. In hoc casu fuerint propria, nec tempus et natura morbi, crisis, instans, vires, aliaq. contraindicant, quae via ad specialem praesi magis patebant.



Ther. III.  
 Sufficit iiter generalioribus formulis unum Emollientia  
 alteramue hic notare.

R. Rad. Alh: ℥ij  
 Libi Alh: ℥ij  
 Sem: Lini  
 Foenugrac: aa ℥ij  
 I.B. V. Emoll: aa ℥ij  
 Flor: Chamaen: ℥ij  
 Verbasc: ℥ij  
 Pth. ad char. & Extrahendo species  
 Balneo fomento.

R. Unuent: Dulc: ℥ij  
 Os. Chamaen:  
 Verbasc: aa ℥ij  
 M. Extrahendo alb.

R. Emplastr: Emoll: Foref: ℥ij  
 Diachyl:  
 Melilat: aa ℥ij  
 Os Chamaen: q. s. M. f. Emplastr:

R. Rad. Alh: ℥ij  
 Sem: Lini  
 Foenugrac: aa ℥ij  
 Flor: Sambuc:  
 Melilat: aa ℥ij  
 Fic: pingv: no viij

Quo: in Sg. Lact: ad consist. Cataplasmatis  
 Quae stat etiam per se Os. Libi alb. Verbasc: Sambuc:  
 Lini; amygd. Dulc: ek: Astringentia vero et



60.

aperientia diriguntur speciebus ad morbum  
partem affectum. p. p. p.

C. P. XII.

De

ANODYNIS, PAREGORICIS, & NARCOTICIS  
prudenter usurpandis.

Thef. I.

Anodyna et Narcoti-  
ca.

Generosiora haec sunt alterantia, utpote efficaciter non solum humores alterant, pariter affectus et dolenter demulcent, sed etiam spiritibus quasi ligant, et in motu impediunt, uti constat ex Doctrina de facultatibus medicamentorum.

Thef. II.

Eorum indicantia.

Et magis igitur prudentia discernendum, quibus et quando conveniant, et quando noceant. Quis generosiora enim graviora medicamenta sunt eo plus laedunt, nisi recte usum inveniunt. Duri quidem possunt omnibus aetatibus et subjectis, ubi autem dolores, vigiliae, inquietudines, deliria, diarrhoea, vomitus, sudores, etc. urgant, nisi gravior aliquid contraindicet.

Thef. III.

Contraindicantia.

Graviter autem contraindicant spirituum summa debilitas, et humorum jam praesens stas et coagulatio, e. g. in Hydrope, Aemathia, Apoplexia. 3/ in statu crisi, in statu parturitionis, et similia.



## Thef. II.

## Regimen et Cautela.

Quibus absentibus adhuc observandum est ut  
 sicioribus dentur macis humida, macilegi-  
 nga. et eaque in moderata dosi; praesertim  
 hic in defectu, quam excessu; peccare. et pro  
 parte tenuior, eo blandior ipsi applicentur ano-  
 dyna, et hinc dentur quoque semper usitata  
 selectissima, minus depolata, aut non minus  
 correcta. et generosa ex opis confecta con-  
 veniant ventum adultis, robustis, minus  
 infantibus recens natis, aliisque teneriori-  
 bus et debilibus.

Ejusmodi selecta nobis sunt sequentia.

Rj. Sem: papav. alb. ℥ss

Melon: ℥ij

v. papav. err. ℥ij

rosar: ℥ij

F. S. a. Emulso, et ad.

Ebor: su: ℥ss

Sack: pers: q. s. M. S. ~~und~~ ~~und~~ ~~und~~

Rj. Ra: anodyn: n. ℥ij

D. S. ~~und~~ ~~und~~ ~~und~~ ℥. xii vel xx. gutt.  
 bis t. ter de die pro adulto.

Rj. O. Sti, vel avoan: ℥ss

U. nativ: aa ℥j

Laud: op: gr: j

M. S. ~~und~~ ~~und~~ ~~und~~ pro dosi.

Rj. # Cephal: ~~und~~ ~~und~~ ~~und~~ ℥ij

anodyn: gr: ii. l. ℥ij

M. S. ~~und~~ ~~und~~ ~~und~~



62.

Rg. Dulc. Cephal. ℥ss  
anodyn. gr. iij. vel ℥. ss.

Rog. Sem. Lin.  
Foenugrac. aa ℥

Flori Sambuc.

Verbasc.

Chamoen. aa ℥ij.

Croci ℥ss. vel j.

• Inc. et contus. cum. in ssp. Lact. ad consp. la-  
taplasmati. pro usu extern.

Cap. XIII.

De

ACIDULARUM UOU LEGITIMO.

Thef. I.

Acidulae. In alterantia generosa etiam spectant acidulae  
praesunt aqua acidulae. Quae vis volat. satura-  
ta, et ad innumeros morbos proficua.

Thef. II.

Artus et Species. Scaturiunt tales videntur in locis innumeris quor-  
ummodi fecundis, ex quibus tamen celebriora sunt  
Eorana, Schwalbacenser, Spadana, Pyremontana  
Fribacenser, Goppinger, etc. De quibus pro-  
lixè legi possunt Langius de Acidulis, Hornica  
de Acidulis Schwalbacensibus, Herricus ab Heer  
de Spadana, Delizius Bâchius de Aquis me-  
dicatis, Thelmannus de Acidulis, Mayer de  
Acid. Egranis, et alii.

Thef. III.

Indicantia et Con-  
traindicantia. Sunt in quibusque à cacochymia aqua acida  
Aqua, est viscidat. oriaendis maxime in malo hypo-



Chondriaco, Scorbuto, Melancholia, Calculo, et  
 similibus ex his principis oriundis, modo non  
 contraindicent debilitas virium et viscerum,  
 hoc est, Ventriculi intestinorum et reliquorum  
 viscerum nimia laxitas, teneritas, et rasis,  
 vasorum lymphaticorum, rugosa, hepatis  
 et lienis maceritas et Sarrthi, pulmonum  
 erosio, et flacciditas, renium debilitas, obstru-  
 ctio eorum et vesicae, à calculo indissolubili  
 porro sanguinis ipsius frigiditas, Hydrops,  
 atax tenera, Senectus decrepida, et in-  
 manera alia.

Contraindicantia.

*Thes. IV.*  
 Nisi eorum quid contra dicat, cum indiffine adhi-  
 bentur tempore verno et astito à Mayo ad  
 Julium usque, vel aliter, pro temperate  
 aeri favente. His sufficit usus mensuratus,  
 in aliis vero pertinacia morbi laboriosa  
 et reiteratum usum requirit.

Temper.

*Thes. V.*  
 Regimen ipsum consistit in sequentibus potissi-  
 mam cauteletis:  
 1. ut corpus ante eorum usum, si opus, rite  
 purgetur:  
 2. Viri usu ipso interdum laxantia aperitiva,  
 e.g. Cremor et Crostaf. Pl. y. Hepat. n.  
 item diuretica stomachica, aliaque proxi-  
 cessitata sumantur:  
 3. concrata diata offerretur, parce et te-  
 nuiter exeruiat, corpus moderate moveat  
 et jucundam vitam inter conversades transigat.

Regimen.



## Thef. VI.

Quantitas vero bibendi dirigenda iuxta acri-  
 conditiones, quoad ventriculi et reliquorum vi-  
 scerum botnum, item morbi pertinaciam,  
 aliasque circumstantias. Per gradus au-  
 tem eundem semper à minori ad majorem  
 dosim ascendendo. Communiter initium sumit  
 à ʒ. vel ʒ. scyphis, semel vel bis de die, ma-  
 ne et à meridie, quotidie deinde numeram  
 ascendendo, quousque ad .xx. xxx. scyphas per-  
 ventum fuit, quæ dosis per aliquot dies, prout  
 visum fuerit, continuatur, deinde eodem mo-  
 do per gradus imminuitur.

Quibus semel de die tantum bibere placet,  
 dosim quoque ita auferre possunt, ut moram  
 compensent, vel quod aliis mensuris, si bi-  
 metri spatium adhibere possunt. Ita quoque  
 potius debilioris constitutionis sunt, à scyphis  
 ij ad xl. xij. vij. ascendant, et pro tolerantia  
 virium modo remittant, modo auocant. de  
 quibus merito Medicus presens semper  
 consulendus est. Stidula artificialis, quomo-  
 do fieri possint, vid. in selectis meis, quo  
 etiam pertinet Saccus Bethule rite coker-  
 tus et conservatus.

## CAP. XIV.

BALNEIS et TERMEIS,  
 rite adhibendis.

## Thef. I.

Balnea

Balnea propria dicta sunt sunt aqua medicata,



pro usu potissimum externo alterante et ab-  
stergente facta: Suntque vel naturales, vel  
artificiales.

Thef. II.

Naturales sponte erumpunt à Mineris, in qui-  
bus aqua acidula Spirituosa cum terra  
calcreformi et alkalica sic concurrunt, in-  
de se effervescent, et incalescunt. Ex quibus  
praecipue in nostris regionibus sunt Döbli-  
censer, Carolina, Westdänscher, Lauchspäden-  
ser, Gadeberoenser. Vid. Lanoius de Ther-  
mis, Baccius de Thermis, Traupius, Ber-  
serus, Schaumburgerus, Hofmannus de  
Thermis.

Thermae.

Thef. III.

Loco harum sunt quaedam balnea artificialia  
à devotioribus diffusis, pro sudatione, melioratio-  
ne et alteratione facta.

Balnea.

Thef. IV.

Habentur etiam improprie talia balnea siccata,  
quando loco siccato altiori locantur, vel  
etiam in tepido includitur saes, et excita-  
tio vaporibus calidis sudor elicitur.

Sicca, Laconica.

Thef. V.

Utraque certe pluribus indicationibus in-  
serviunt, si in omnibus morbis, ubi aequa  
transpiratione et sudoris promotione opus  
est, e.g. Scorbuto, Scabie, Lepre, Lue &c.  
Subiunguntur humectantum et laxandum

Indicantia.



66.

e.g. in Contracturis, Calculo, obstructionibus,  
et ubique resolvendum, Dissolvendum,  
itaque in Contracturis, tumoribus duris,  
Gyrkio, tuperis, oumnatibus, passionibus ilia-  
cis, colicis, articularibus, herniis. 4. sub ca-  
lescendum et resolvendum, spiritibusque  
et nervi roborandi, e.g. in Paralyti, Apo-  
plexia, Contracturis, Napore, etc. 5. sub  
abscedendum et ulcera consolidanda, in  
Scabie, Lepre, Scupione, ulceribus sordi-  
ditis, cruentibus, etc.

Balneo fictis Licanicis Rodie rarior uti-  
mar, et tantum in pertinacibus morbis, ubi  
sudor alius impetere sufficienter nequit, e.g.  
in Paralyti, Napore, tumoribus gallicis,  
Thes. VI.

Contraindicantia.

Sed cavendum etiam a balneo tanquam sum-  
ma noxia 1. in morbis cum febre, aut in-  
flammatione conjunctis, aut telesola m-  
minantibus. 2. in phlegmatis copia et fluo-  
re, e.g. Catarrhis leucibus, tussi, Coryza,  
Ophthalmia, affectibus aurium, lactegia,  
hydrope, 3. in corruptione viscerum, in-  
primis ventriculi, uteri, imminente abortu,

Regimen Thermarum.

Regimen autem Thermarum in eo consistit,  
ut ante eorum usum aqua ad acida-  
rum corpus vite purgetur, alioque univer-



solibus si opus preseruetur. Et jejuno, aut non adeo sibi repleto ventriculo in ore diather ager sine mare, sine a meridie. Et sintq. Therma non nimis calida, neque nimis tepida, sed temperamento aeri ac morbo proportionate. Et modo tantum ad umbilici regionem, modo ad fauces usque infundendum pro diverso respectu.

Qui debiliores sunt ventriculi immersionem ultra umbilicem non facile tolerare queant quoniam bonus ventriculi sic magis laxat. Et servandum quoque immorandi medium ad 1. 2. 3. horas, quantum erres agriferrant, et morbi conditio permittit. Et balneum in balneo non provariceatur, h. e. gula et veneri non indulgetur, ita enim diffunditur spiritus nimium, et habere turbatur. Et non statim ad balneo cibum vel potum capiendum, prout que tranquillitas humorum et spirituum redit. Et corpus post balneum a frigore curiose defendendum, sed si visum fuerit in lecto tepido, adhuc sudor non nihil promovendus. Et in quibusdam corpus vel articulo linimentis et balsamis unguentis, de quibus plura in praxi.

Thes. VIII.

Idem regimen debetur Balneis artificialibus, prae ceteris si cura gratia instituantur, His etiam infundere, vel incoquere jubemur





herbas et alia certis indicationibus  
satisfacientia, uti ex praxi speciali  
constabit.

Formula generalis pro balneo emol-  
liente resolvente et abstergente  
est interea sequens.

℞. Rad. Ath. ℥ii  
sem. Lini

Fenugrec. aa ℥i  
Baicar. Junip. ℥ii ℥iij

H3. V. Emollient.

Betonie l. agrimon. mth.  
serpill. aa ℥iiij

Flor. Chamom. c. ℥iiij l. rom  
ptij et S. Species Zinn l. d. d.

Aliud balneum resolvens nervi-  
num in Contraduriis, Paralyse.

℞. Hiero. Formicar. ℥ss. Jun.  
l. Jul. collect. huius adde

H3. Meliss.

perpill.  
peton. aa ℥iiij

losmarin. l. chajoran  
Salvia aa ℥ii

Flor. Chamom. c. ℥iiij  
Roman. ℥i

His omnibus ptis. ad affundere fervent: q. s.  
et deponatur donec fervor sponte re-  
mittat et deponem sufficiens. Cuius adde  
ayer q. unum vel alteram horam infuset.



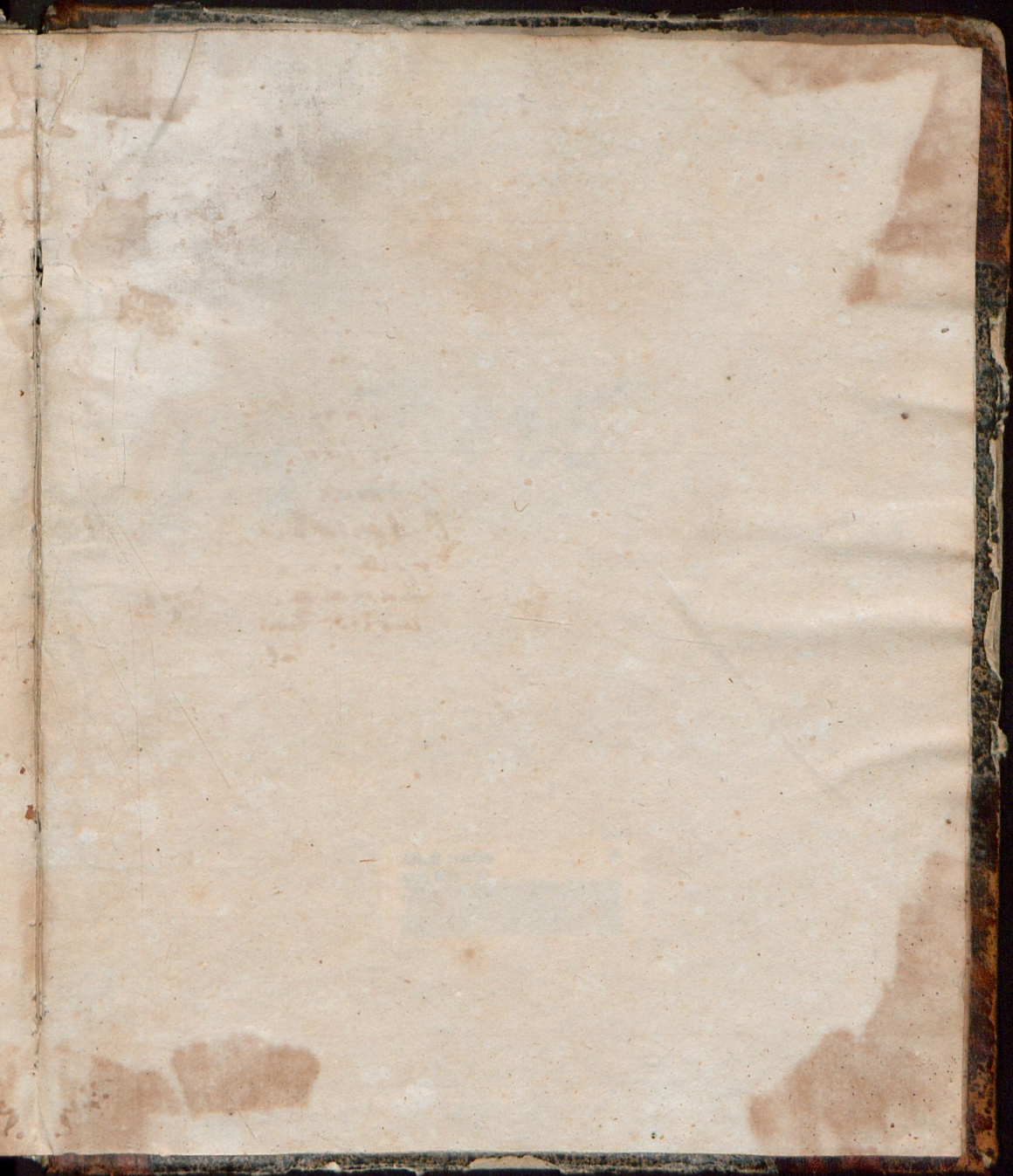






*[Faint, illegible handwritten text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.]*











*Faint handwritten text, possibly a title or date, including the year 1734.*

Ung. V 125

ULB Halle 3  
005 895 197  


Z











*Vater, Christian*

3

INSTITVTIONVM  
MEDICARVM  
PARS QVARTA  
**HYGIENE**  
SVCCINCTIS APHORISMIS  
COMPREHNSA  
ET  
IN VSVM STUDIOSAE IYVENTVTIS  
EXPLICATA.

VITEMBERGAE,  
ANNO MDCC XXIII.

EX OFFICINA AVGVSTI KOBERSTEINI.

